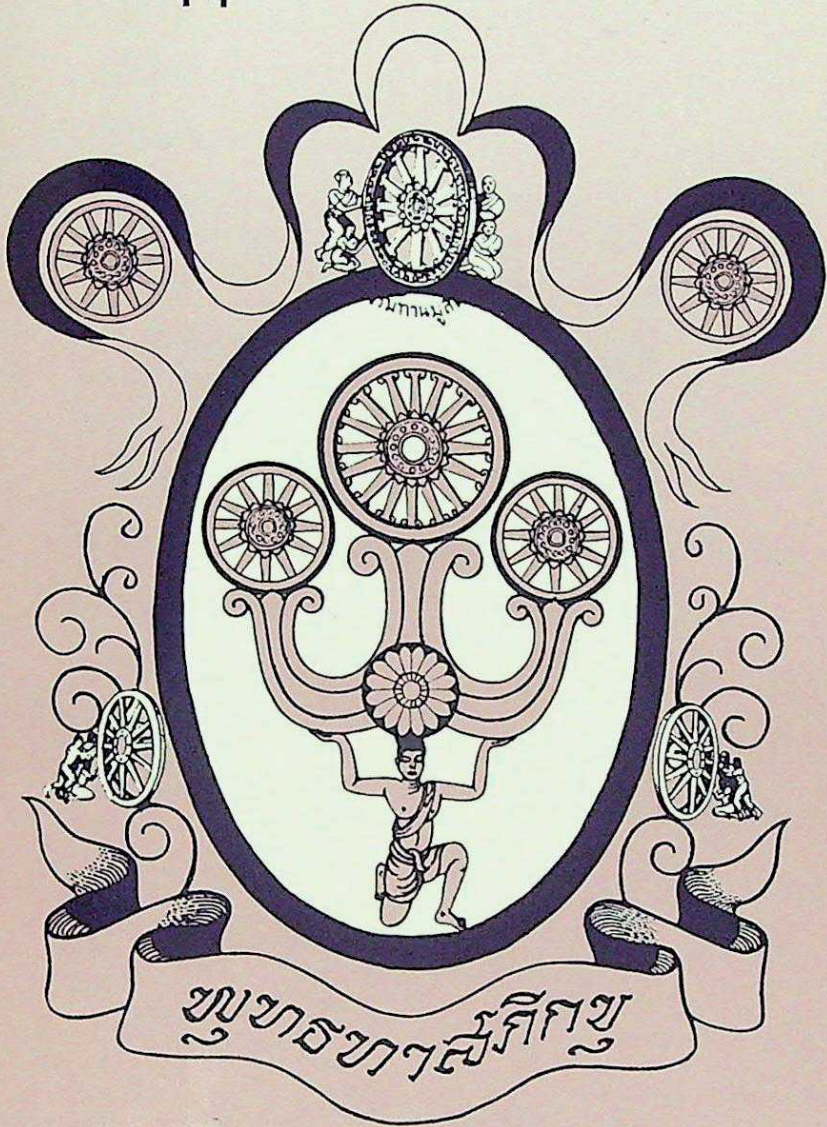

ธรรมะเป็นการพัฒนาคน
จากบุถุชนมาเป็นพระอริยเจ้า

[ชุดหมอนล้อ อันดับ ๑๐๔]

อุทิศนา

จักรธรรมะมาลัย	จะหมุ่นทั่วทั้งธาษตรี
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธรองประสงค์ ๗
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปน้โลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ๗
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบริ
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลู่สู่เดรัจฉาน ๗
จะทุกข์ทนทั้งคืนวัน	พิฆาตกันบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ๗
บรรษัทพระพุทธรองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพันภัย ๗
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งธาษตรี ๗

พ.ท.

๒๕๒๓

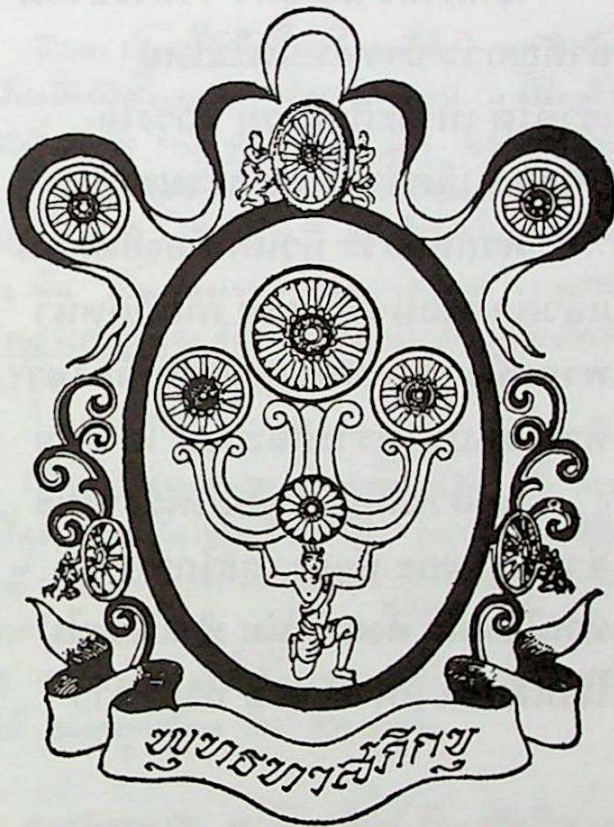

พิมพ์ที่ : *วิตรนราการพิมพ์*

259/142 ซ.ปรีดี พนมยงค์ 15 ถ.สุขุมวิท 71 พระโขนงเหนือ วัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทร. 0-2392-0146 โทรสาร: 0-2381-0238

ธรรมะเป็นการพัฒนาคน จากบุถุชนมาเป็นพระอริยเจ้า

[ชุดหมอนล้อ อันต์ับ ๑๐๔]

๑๗ ตุลาคม ๒๕๔๘

สวนอุสมจัดพิมพ์ครั้งที่ ๑
จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

ปัญหาเฉพาะหน้า

โลกกำลัง มีปัญหา ว่าพระธรรม
สำคัญกว่า ข้าวน้ำ นั้นใช่ไหม
เราดีได้ เพราะศีลธรรม บำรุงใจ
โลกวิไล เลิศล้ำ เพราะธรรมพา

พวกหนึ่งว่า หิวหنگ ต้องอิมก่อน
แล้วค่อยสอน ศีลธรรม กันเถิดหนา
พวกหนึ่งว่า จะอิมทออง ธรรมต้องมา
หิวเจียนบ้ำ เพราะศีลธรรม ไม่ค้ำใจ

คนส่วนน้อย สนใจ ใคร่ธรรมะ
ส่วนมากผละ หันเห เถลไถล
หาเนื้อหนัง ทั้งแก่หนุ่ม ฟุ่มเฟือยไป
โลกเลยไม่ มีพระธรรม ทำยาตาฯ

คำพิจารณา

การวัดค่าพหุคูณหรือชุดขนาดคือ การวัดการมีขึ้นโดย
แพร่ ใกล้เคียงของขนาดการกลืนมาของสัตว์ธรรมดา เป็นวัดตา-
ประสงค์ ส่วนแต่ที่โลกเรา และมีความวิจิตร ปรากฏตาม
ลักษณะ อสมมาตรนั้น.

ตาม: เป็น ปริมาตรที่แท้ ของสัตว์, แต่เขาสนใจ
ก็มีเพียงปริมาตรที่แท้ที่แท้เท่านั้น ส่วนปริมาตรที่แท้
ปริมาตรที่แท้ที่แท้ เป็น สัตว์ที่แท้ แล้ว ก็เป็นความจริง
เสีย ยิ่งไปกว่า การที่แท้ที่แท้ที่แท้ เพราะเขาสนใจที่แท้ และ
ที่แท้เป็นปริมาตรที่แท้ได้โดย. คุณสมบัติที่แท้ที่แท้ที่แท้
ตาม: นั้น เป็น คุณสมบัติที่แท้ ของแต่ละคน และเขา
สนใจที่แท้ที่แท้ที่แท้ และเขาสนใจที่แท้ที่แท้ที่แท้
เป็นที่สุด.

เป็นความจริงของมนุษย์ที่ถูกตัดที่แท้ คือ การที่แท้
คน มีคุณภาพเป็นเป็นที่แท้ที่แท้ และมีความเคลื่อนไหว
ชนิดที่แท้เป็นปริมาตรที่แท้ แต่คนแต่ละคน อยู่ภายใต้ที่แท้
ที่แท้ และแต่ละคน. ที่แท้ของมนุษย์นั้นอยู่ภายใต้การ-
ที่แท้ ชนิดที่แท้ที่แท้ที่แท้ที่แท้ที่แท้ มีคุณภาพเป็น
มนุษย์ อยู่ภายใต้ที่แท้ที่แท้ และที่แท้ที่แท้.

ข้ออื่นของ เขา ละที่แท้เป็นที่แท้ที่แท้ - ซึ่งที่แท้ที่แท้-
กตเวที ที่แท้ที่แท้ที่แท้ ที่แท้ที่แท้ที่แท้ที่แท้ที่แท้ที่แท้ที่แท้
ที่แท้ที่แท้; ละที่แท้ที่แท้ที่แท้ ที่แท้ที่แท้ที่แท้ที่แท้ที่แท้ที่แท้

ธรรมะเป็นการพัฒนาคน จากบุถุชนมาเป็นพระอริยเจ้า

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ แห่งภาคมาฆบูชา เป็นครั้งที่ ๘ ในวันนี้; อาตมาก็ยังคงกล่าว *เรื่องชีวิตวัฑฒนา* ต่อไปตามเดิม คือเป็นบุพพาปรลำดับสืบต่อกันมา โดยมีหัวข้อย่อยที่ตั้งไว้กำหนดไว้โดยเฉพาะในวันนี้ว่า ธรรมะเป็นการพัฒนาคน จากบุถุชนมาเป็นพระอริยเจ้า.

แต่เนื่องจากท่านทั้งหลายผู้มาใหม่เป็นอันมากในวันนี้ ไม่เคยฟังคำบรรยายตอนต้นๆ และท่านทั้งหลายเหล่านี้ก็

เป็นครูบาอาจารย์ ซึ่งจะต้องสอนศิษย์ ทำให้รู้สึกว่าจะต้องเปลี่ยนแปลงเนื้อเรื่องที่จะบรรยายไปบ้าง ตามความเหมาะสม; แต่ถึงอย่างไรก็ดี ยังคงมีเค้าความเดิม ของหัวข้อที่เรียกว่า *ชีวิตโหวหาร*. ขอให้ครูบาอาจารย์ทั้งหลาย สนใจในส่วนนั้น เป็นพื้นฐานของเรื่อง.

สิ่งที่เรียกว่า *ชีวิตโหวหาร* ตามตัวหนังสือก็แปลว่า *การใช้ชีวิตเป็นการลงทุน เพื่อผลกำไรยิ่งๆขึ้นไป*. เกี่ยวกับภาษาไทยเรา ให้ความเข้าใจไม่พอ เพราะคำว่าโหวหารในภาษาไทย มันหมายถึงเรื่องพูด เป็นเรื่องสำหรับการพูด; แต่โหวหารในภาษาบาลีคำนี้ หมายถึงการทำให้เกิดกำไร การทำให้เกิดผลมากขึ้นไป กว่าทุนที่ลง, โหวหาระแปลว่า การทำให้เกิดกำไร ยิ่งขึ้นไป จากทุนที่เราลง.

ที่พูดว่าโหวหารๆ มีโหวหารดี พูดจามีโหวหาร, โหวหารคำนั้นก็มีความหมายอย่างนี้แหละ คือมันจะทำให้เกิดผลกำไรมาก จึงได้เรียกว่าโหวหาร, ถ้าเราพูดเก่ง คำพูดนั้นก็ทำให้เกิดผลกำไรมาก; ในภาษาไทยเราใช้คำว่าโหวหารกันแต่เพียงเท่านี้. ส่วนในภาษาบาลีเดิมนั้น คำว่าโหวหารมันกว้างกว่านั้น หมายถึงการทำให้เกิดกำไรมากก็แล้วกัน, ฉะนั้น

จึงมีคำว่าชีวิตโหวทาร์ใช้ คือใช้ชีวิตเป็นการลงทุน เพื่อให้เกิด
กำไรยิ่ง ๆ ขึ้นไป กระทั่งสูงสุดที่มนุษย์จะทำให้เกิดขึ้นมาได้.

ถ้าเกี่ยวกับมนุษย์ทั่วไปคนทั่วไป ก็ยังอยู่ในหลัก
เกณฑ์อันนี้ว่า ชีวิตนี้มันมีมา เหมือนกับทุนหรือเดิมพัน
ที่ธรรมชาติให้มา แล้วเราก็จะต้องผลิตให้เกิดผลสูงสุด.
เหมือนกับว่าเรามีเมล็ดพืชเม็ดหนึ่ง เราก็ปลูกลงไปในดิน มัน
ก็เกิดเป็นต้นไม้ มีดอกมีผลใหญ่โต จึงเรียกว่าได้กำไร, ข้าว
เปลือกเมล็ดหนึ่ง ปลูกลงเป็นต้นข้าวต้นหนึ่ง ก็ออกรวงได้ผล
หลายสิบเมล็ด หรือตั้งร้อยสองร้อยเมล็ด แล้วแต่จะเป็น
พันธุ์ไหน. นี่ขอให้ดูให้ดีว่า อาการที่ทำให้เกิดผลกำไร
มากมายออกไปนั้น ก็เป็นเรื่องของธรรมชาติอยู่แล้ว.

นี่ถ้าเราจะมองให้สูงขึ้นมาถึงคน ก็มีชีวิตเป็นเดิมพัน
ชีวิตนั้นจะต้องถูกพัฒนา ให้มีผลมากที่สุดเท่าที่จะมากได้.
เดี๋ยวนี้เราได้ทำให้เป็นอย่างนั้นกันหรือเปล่า?

โดยที่แท้แล้วสิ่งที่เรียกว่าการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่อง
สำหรับครูบาอาจารย์โดยตรงนั้นก็เหมือนกัน, สิ่งทีเรีย
กว่าการศึกษานั้น มันก็คือวิธีการพัฒนา ถ้าเป็นขั้นต้น ๆ ก็
พัฒนาในส่วนต้น ๆ เช่นทำให้รู้หนังสือ มันก็เป็นการพัฒนา

ขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง, แล้วก็ทำให้รู้อาชีพ ถ้าเป็นโรงเรียนอาชีพ มันก็เป็นการพัฒนาขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง. แต่เดี๋ยวนี้ดูจะมาตันเสียเพียงเท่านี้ คือรู้อาชีพก็พอแล้ว ไม่พัฒนาให้สูงขึ้นไวกว่านั้น เช่นให้รู้ว่า จะเป็นมนุษย์กันอย่างไร จึงจะถึงที่สุดแห่งความเป็นมนุษย์.

การจัดการศึกษาที่ไม่ถูกต้อง ทำให้การพัฒนาไม่สมบูรณ์

การศึกษาที่มีอยู่ในโลกเวลานี้ ไปตันหรือตายด้านเสียเพียงเท่านี้, อาตมาก็เลยเรียกว่า การศึกษาด่วน เป็นการศึกษาด่วน เหมือนพระเจดีย์ยอดด่วน ไม่น่าดู, หมาหางด่วนก็ไม่น่าดู. บอกว่าการศึกษาเหมือนหมาหางด่วน เขาโกรธ, เขาโกรธอาตมาอยู่จนกระทั่งเดี๋ยวนี้ โกรธก็ไม่เป็นไร ขออย่าโกรธเปล่าก็แล้วกัน คือเอาไปพิจารณาดูว่ามันด่วนจริงหรือเปล่า.

ทั้งโลกสอนกัน หรือให้การศึกษากัน เพียงรู้หนังสือกับรู้อาชีพ เพราะเขามุ่งผลแต่ทางด้านวัตถุ ไม่ต้องการผลทางจิตใจ ก็เลยจัดการศึกษากันเพียงเพื่อวัตถุ และระดม

ทุ่มเทจัดแต่ในเรื่องทางวัตถุ โดยหวังจะเอาความมากทางวัตถุนี้ เป็นกำลังสำหรับสร้างประเทศ, สำหรับป้องกันประเทศ, สำหรับจะขยายประเทศออกไป. ต้องการแต่ส่วนนี้ จึงจัดการศึกษากันแต่เพียงนี้ ไม่สนใจเรื่องทางจิตใจ ทางธรรม ทางศาสนา. นักเข้าก็เห็นว่า เรื่องศาสนานี้เป็นเรื่องใช้ไม่ได้ เป็นเรื่องทำให้ถอยหลัง ให้หยุดชะงัก ให้ไม่ก้าวหน้า ผู้คนอื่นไม่ได้.

เขาเห็นอย่างนั้น จึงห้ามไม่ให้เอาเรื่องของศาสนา เข้ามาเกี่ยวข้องกับการศึกษา ตั้งแต่ต้นจนปลาย คือตั้งแต่อนุบาลขึ้นไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย ไม่มีเรื่องศาสนา เพราะเขาเห็นว่า มันเสียเวลาที่จะก้าวหน้าในทางวัตถุ, จึงออกกฎหมายไม่ให้เอาเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยกลัวว่าใครชอบจะแอบเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงต้องออกกฎหมายห้าม ในบางถิ่นบางแห่งนะ. ประเทศเรายังดี ยังไม่มีหลักการอย่างนี้ ในบางประเทศเขามีหลักการถึงขนาดนั้น; ถ้าเอาเรื่องธรรมะ เรื่องศาสนาเข้ามาสอนในโรงเรียน ถือว่าทำผิดกฎหมาย ในรัฐนั้นในถิ่นนั้นทำไม่ได้.

ฉะนั้นการพัฒนาทางจิตใจ มันก็เลยไม่มี มนุษย์ก็หยุด

พัฒนาอยู่เพียงทางวัตถุ จึงไม่ได้รับประโยชน์จากความเป็นมนุษย์ถึงที่สุด ตามที่มนุษย์ควรจะได้รับ คือมนุษย์ควรจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนาทางจิตใจสูงขึ้นไป จนถึงที่สุด ที่เรียกว่ายอดของมนุษย์ คือพระอรหันต์เจ้า.

เดี๋ยวนี้ก็เริ่มมองเห็นกันแล้วว่า มันเป็นผลอย่างไร การมุ่งเจริญทางวัตถุอย่างเดิวนั้น มันให้ผลเป็นอย่างไร, แล้วมนุษย์ที่รู้จักแต่เรื่องทางวัตถุนั้น จะเป็นมนุษย์ชนิดไหน จะทำให้โลกเป็นอย่างไร.

เริ่มจะมองเห็นกันว่า เดิวนั้นเราก็มีย่อมมนุษย์ที่เห็นแก่ตัว ถ้าเป็นมนุษย์ที่เห็นแก่ตัวกันทุกคน แล้วโลกนี้จะเป็นอย่างไร? นี่มันยังคืออยู่บ้าง ที่ว่า บางคนยังไม่เห็นแก่ตัวยังมีเหลืออยู่บ้าง หรือว่าเห็นแก่ตัวน้อย ไม่เห็นแก่ตัวมาก ไม่เห็นแก่ตัวจนหมด. ถ้าเกิดมนุษย์เป็นคนเห็นแก่ตัวจัดกันหมดทุกคนแล้ว โลกนี้จะเป็นอย่างไร? คงจะยิ่งกว่าเมืองนรก.

เราฟังดูในเมืองนรก มันไม่มีโอกาสจะเห็นแก่ตัว, ไม่มีโอกาสจะเอาเปรียบผู้อื่น เหมือนกับในเมืองคน; เมืองคนใครมีสติปัญญาเอาเปรียบผู้อื่นเท่าไรก็ได้. นี่ลองเอาเปรียบกันอย่างเต็มที่ ไม่มีธรรมะ ไม่มีความถูกต้องยุติธรรม โลก

มนุษย์นี้ก็จะร้อน เตือดร้อนยิ่งกว่าเมืองนรก ซึ่งเขากำลังทนทุกข์ทรมานอยู่ อย่างเปรียบเทียบไม่ได้.

คำพูดที่ควรจะต้องเป็นหลักเกณฑ์ตลอดสาย ก็คือว่า มนุษย์ต้องได้รับสิ่งที่ดีที่สุด ที่มนุษย์ควรจะได้รับ. ครูบาอาจารย์ทั้งหลายมีหน้าที่อย่างนี้, มีหน้าที่ในข้อนี้ คือ มีหน้าที่ทำให้มนุษย์ได้รับสิ่งที่ดีที่สุด ที่มนุษย์ควรจะได้รับ; คำว่าครูก็มีความหมายอย่างนี้. แต่เดี๋ยวนี้ครูในโลกปัจจุบันนี้ ไม่มีโอกาสที่จะทำได้ถึงขนาดนั้น, แม้ครูในประเทศไทย ที่เป็นประเทศนับถือพระพุทธศาสนา ก็ยังมีโอกาสน้อย หรือไม่มีโอกาสก็มี ที่จะทำเช่นนั้น เพราะหลักสูตรเขาบังคับไว้. หลักสูตรการศึกษาหมาหางด้วนบังคับไว้ ให้สอนแต่หนังสือ กับอาชีพ, แล้วก็ทำให้มนุษย์ดีได้ เพียงรู้หนังสือและรู้อาชีพ แล้วประกอบอาชีพ แล้วก็ไปอยู่ไปตามภาษามนุษย์ ที่ไม่ดีที่สุดถึงยอดของมนุษย์ ก็คือเราอยู่กันอย่างบุดูชน.

วันนี้อาดมาตั้งใจจะพูดไปตามลำดับ ของเรื่องที่บรรยายมาแล้วแต่วันก่อนๆ ว่าการพัฒนาคนจากบุดูชนไปเป็นอริยชน; แต่ก็เห็นแก่ท่านทั้งหลายที่มาใหม่ ไม่เข้าใจความมุ่งหมาย หรือแนวการบรรยาย ว่าเรากำลังพูดเรื่อง

อะไรกัน. พุดเรื่องปัญหาของมนุษย์ที่กำลังติดตัน ที่ไปไม่ได้ เพราะโลกมันตกอยู่ใต้อำนาจของวัตถุมากเกินไป จนไม่รู้จักเจริญในด้านจิตใจ มนุษย์ก็เป็นมนุษย์ที่ดีที่สุดของมนุษย์ ไม่ได้.

เอาละเป็นอันว่า ขอให้ท่านทั้งหลาย ที่เป็นครูบา-อาจารย์ทั้งหมดนี้ ทราบหลักเกณฑ์พื้นฐานกันไว้ก่อนเถิดว่า ชีวิตนั้นมันเป็นสิ่งที่ธรรมชาติให้มา ในฐานะเป็นเดิมพัน คือทุนสำหรับจะลงไป เพื่อผลกำไรสูงสุดของความ เป็นมนุษย์. ธรรมชาติได้จัดมาให้ครบถ้วนทีเดียว จัดร่างกายมาให้ ในลักษณะที่จะพัฒนาได้, จัดระบบประสาท มาให้ ในลักษณะที่จะพัฒนาได้, จัดจิตใจมาให้ ในลักษณะที่จะพัฒนาได้, จัดระบบสติปัญญามาให้ ในลักษณะที่จะพัฒนา ได้.

เราจะต้องใช้ให้เป็นประโยชน์ เต็มตามที่ธรรมชาติ จัดให้ หรือว่าจะขอบคุณธรรมชาติ ก็ตามใจ หรือว่าจะสนอง คุณของธรรมชาติที่อุตสาหกรรมจัดให้มากถึงเพียงนี้ ก็ตามใจ. พวก ที่เขาถือพระเจ้า เขาก็ขอบคุณพระเจ้ามากทีเดียว ที่ว่า พระเจ้าจัดมาให้ถึงอย่างนี้; เราไม่มีพระเจ้าที่เป็นบุคคล เรา

ก็มีธรรมชาติ หรือมีกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ที่เราเรียกว่า พระธรรม, พระธรรมเป็นผู้จัดให้ในลักษณะอย่างนี้. เรา ก็จะขอบคุณพระธรรม เราก็จะสนองคุณของพระธรรม ทำให้ เราได้รับประโยชน์มากที่สุด ไม่เสียที่ที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ที่ได้รู้ธรรม ได้พบธรรม แม้จะเป็นการผ่านทางพระพุทธเจ้า. *ความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ นั้น อยู่ที่การประพฤติธรรม การ ปฏิบัติธรรม* ให้ตรงตามกฎเกณฑ์ที่ธรรมะในฐานะที่เป็นกฎ ของธรรมชาติทำให้ จัดมาให้ สร้างขึ้นมาให้ แล้วควบคุมไว้ จนตลอดเวลา ซึ่งเราจะต้องทำให้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์อันนี้ ทุกกระเบียดนิ้ว.

ธรรมะ ๔ ความหมาย พระเจ้าที่ทุกคนต้องเชื่อฟัง
 ตรงนี้ขอพูดแทรกสักหน่อยว่า การที่จะศึกษาธรรมะ ให้สะดวกรวดเร็วมีผลดีนั้น อย่าลืมคำอธิบายธรรมะ ๔ ความ-
 หมาย ซึ่งพิสูจน์ยิ่งขึ้นทุกวัน ๆ ว่า เป็นคำอธิบายที่มีประโยชน์.
 ธรรมะ ๔ ความหมาย ก็คือ ตัวธรรมชาติ ธรรมะตัว
 ธรรมชาติ, ธรรมะตัวกฎของธรรมชาติ, ธรรมะตัว
 หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ, ธรรมะคือผลที่ออกมา

จากหน้าที่ เป็น ๔ ความหมาย. ทั้งหมดทั้ง ๔ ความหมาย
นี้อยู่ในตัวเรา และอยู่ทั่วสากลจักรวาล.

สิ่งที่มันเป็นอย่างอยู่เองตามธรรมชาติ เช่นร่างกายของเรา
มีดิน น้ำ ลม ไฟ มีเนื้อ หนัง กระดูกอะไรก็ตาม ที่เป็นไป
ตามธรรมชาติ เป็นอยู่ตามธรรมชาติ นี้เรียกว่าธรรมชาติ, และ
เรียกว่า รูปธรรม ในส่วนที่มีรูปร่าง เรียกว่านามธรรม ใน
ส่วนที่ไม่มีรูปร่าง; นี้เรียกว่าตัวธรรมชาติ.

ที่มันมีกฎเกณฑ์อะไรอยู่ในนั้น นั้นเรียกว่ากฎของ
ธรรมชาติ ธรรมะที่เป็นกฎของธรรมชาติ อันนั้นเจ็บปวดมาก
ลองทำผิดเถอะ มันจะต้องตายทีเดียว.

แล้วธรรมะคือหน้าที่ตามกฎธรรมชาติ หมายความว่า
เราต้องทำหน้าที่ ให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ จึงจะรอด
ชีวิตอยู่ได้ จึงจะเจริญ ๆ เจริญไปถึงที่สุดของความเป็น
มนุษย์ได้.

ครั้นทำหน้าที่แล้วผลก็จะเกิดขึ้น, แต่เรื่องผลนี้เรา
ก็ควรจะรู้เหมือนกัน ว่าทำหน้าที่อย่างไร ผลจะเกิดขึ้นอย่างไร.
เราจะได้เลือกเอาให้ถูกต้อง เลือกเอาผลให้ถูกต้อง ว่าเรา
ควรจะต้องการผลอย่างไร, แล้วเราก็ไปทำหน้าที่ ธรรมะ

ส่วนที่เป็นหน้าที่ให้ถูกต้อง เพื่อผลอย่างนั้น. เช่นว่า ถ้าเราไม่อยากจะรับผลที่สูงขึ้นไป จากบุญคุณเป็นอริยชน เราไม่ต้องการ เราก็ไม่ปฏิบัติธรรมะประเภทนั้น. ฉะนั้นเราต้องรู้ แม้แต่ผลที่จะเกิดจากการทำหน้าที่ตามธรรมชาติว่า มันควร จะต้องการอะไร, เกิดมาทีหนึ่งนี้ควรจะได้อะไร. ถ้าเกิด มากิน ๆ นอน ๆ แล้วก็ตายไป มันไม่มีอะไรดีขึ้นในด้านจิตใจ ก็คงจะน่าละอายแหม คือว่าแหมมันก็ทำได้.

ฉะนั้นขอให้ครูบาอาจารย์ทั้งหลาย จำคำ ๔ คำนี้ไว้ เป็นรากฐานของการศึกษาธรรมะเถิด, อดมาเคยสนทนา กับนักศึกษาชาวต่างประเทศ ล้วนแต่ได้รับผลดี เป็นที่พอใจ. เราสามารถจะให้เขารู้จักธรรมะได้ในเวลาอันสั้น ว่า ธรรมะ ในพระไตรปิฎกแปลคหิมนีสัพพัตถมัจฉนังของเรามี ๔ เรื่อง นี้เท่านั้น คือตัวธรรมชาติ, ตัวกฎของธรรมชาติ, ตัวหน้าที่ ตามกฎของธรรมชาติ, ตัวผลจากหน้าที่. แล้วมัน แสดงออกมาในตัวเองว่า มันเป็นลักษณะวิทยาศาสตร์ คือ ไม่ต้องเชื่ออย่างงมงาย, มันมองเห็นชัด ๆ อยู่ว่า มันเป็นอย่างนี้ ไม่ต้องใช้ความเชื่ออย่างงมงาย นักวิทยาศาสตร์ยอมรับได้.

เราเอากฎของธรรมชาติเป็นพระเจ้า พระเจ้าเห็นอยู่

อย่างนี้ ชัดอยู่อย่างนี้ นักวิทยาศาสตร์ยอมรับได้. ถ้าจะให้ มีพระเจ้าอย่างที่มีกันตามแบบเดิมๆ ที่เราเล่ากันเป็นรูป นิยายเสียมากกว่านั้น นักวิทยาศาสตร์เขายอมรับไม่ได้; นัก วิทยาศาสตร์เขาไม่ยอมรับศาสนา ก็จะเกิดมีบุคคลอยู่ ประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ยอมรับศาสนา ศาสนาที่มีพระเจ้าอย่างนั้น.

ที่นี้เรามาบอกว่ามันอย่างนี้นะ พระเจ้าคืออย่างนี้ คือ ตัวธรรมชาติและตัวกฎของธรรมชาติ นั่นแหละคือ พระเจ้า. เราต้องทำตามกฎของธรรมชาติ คือเชื่อฟัง พระเจ้า หรือทำให้พระเจ้าพอใจ ทำให้ถูกตามกฎของ พระเจ้า ก็ได้รับผลดี.

นี่เขายอมรับได้ ว่า ถ้าพระเจ้าเป็นอย่างนี้ ถ้าศาสนา มีหลักอย่างนี้ เขาก็ยอมรับได้, ดังนั้นนักวิทยาศาสตร์ทั้งหลาย ก็มีศาสนา มีพระเจ้าตามแบบของกฎธรรมชาติ คือมีศาสนา. ก็เลยมีศาสนากันได้ทุกคน คือทั้งที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ และ มิใช่ นักวิทยาศาสตร์ มันก็ดี มันมีผลดีแก่โลก คือคนทั้ง โลกมีศาสนาได้; ถ้าเอาพระเจ้าชนิดที่นักวิทยาศาสตร์ กลืนไม่ลงมาให้ เขาไม่เอา. มันก็ต้องแยกคนพวกหนึ่ง ซึ่ง ถือหลักวิทยาศาสตร์ออกไป เป็นคนไม่มีศาสนา แล้วก็จะถูก

พวกที่เคร่งศาสนาประมาณว่า เป็นพวกไม่มีศาสนาไปเลย แล้ว ก็คบกันไม่ได้ รักกันไม่ได้ กับคนที่ไม่มีศาสนา; มันก็เกิด ปัญหาขึ้นมา โลกนี้มันก็จะเดือดร้อน. ฉะนั้นเราจะมีศาสนา ชนิดที่ยอมรับได้ทุกคนเลย เลยทุกคนมีศาสนาร่วมกัน ได้.

เมื่อเราพูดธรรมะด้วย ๔ ความหมายอย่างนี้แล้ว ไป เข้ากับศาสนาไหนก็ได้ ถ้าเขายอมตีความ ให้มันกลมกลืน กันได้ และยอมพิจารณากฎเกณฑ์อันนี้ว่า มีธรรมชาติ, มี กฎของธรรมชาติ, มีหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ, มีผลอัน เกิดจากหน้าที่นั้น, แล้วก็เอาไปปรับกันเข้ากับธรรมะ หลัก ธรรมะในศาสนาของตนตามควร คือตามที่มันจะเข้ากันได้. ฉะนั้นเราอาจจะทำให้ทุกศาสนากลมกลืนกันได้ สัมพันธ์กัน ได้ ไม่ต้องขัดแย้งกัน. นี้ธรรมะคำเดียว มีความหมาย ๔ ความหมายอย่างนี้.

ขอให้ท่านทั้งหลาย ศึกษา เข้าใจ มีไว้ เป็นหลักพื้น-ฐาน สำหรับศึกษาธรรมะ :- เช่นว่าวันนี้จะศึกษาเรื่องรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ, ดิน น้ำ ลม ไฟ อะไร ก็ตาม; นี่ก็คือศึกษาธรรมะในความหมายที่ ๑.

แล้วมาศึกษาเรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา, ความมีเหตุปัจจัยปรุงแต่ง เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัยของมันเอง, โลกนี้กำลังเป็นอย่างนี้ คือเป็นไปตามเหตุ ตามปัจจัย ที่มีกฎเกณฑ์อันตายตัว; นี่ก็คือศึกษารธรรมะในความหมายที่ ๒.

ที่นี้ก็มาศึกษาเรื่องศีลธรรม จริยศาสตร์ของมนุษย์ ว่าจะต้องรู้อย่างไร จะต้องปฏิบัติอย่างไร มีหน้าที่อย่างไร; นี่ก็คือศึกษารธรรมะในความหมายที่ ๓.

แล้วศึกษาให้รู้ว่ามีมนุษย์เกิดมาทำไม ควรจะได้รับผลอย่างไร จะได้ศึกษาปฏิบัติให้มันได้รับผลอย่างนั้น นี้เรียกว่าศึกษารธรรมะในความหมายที่ ๔.

แล้วครูบาอาจารย์ทั้งหลาย จะมองเห็นได้เองว่า ความหมายไหนมันสำคัญ และเรากำลังเกี่ยวข้องกับอยู่อย่างเต็มที่, ก็พอจะมองเห็นได้ว่า ความหมายที่ ๓ ธรรมะในความหมายที่ ๓ คือหน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาติ. ถ้าทำไม่ถูก ไม่สมคล้องกับกฎของธรรมชาติ มันล้มเหลวแหละ มันเป็นไปไม่ได้ แล้วมันยังจะให้ผลตรงกันข้าม คือความทุกข์ยาก วุ่นวาย ลำบาก ระส่ำระสาย. ฉะนั้นขอให้ศึกษา

หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติให้เพียงพอ แล้วก็พยายาม
ทำให้ได้ผลดีมากที่สุด.

ถ้าระบบการศึกษาไม่ถ้วน ก็ศึกษาทั้งหนังสือ, ศึกษา
ทั้งอาชีพ, ศึกษาทั้งธรรมะหรือศาสนา หรือที่เราจะเรียกกัน
สั้น ๆ ว่าศีลธรรม ให้เพียงพอ; การศึกษาสมบูรณ์ มนุษย์
ก็ได้รับผลจากความเป็นมนุษย์สมบูรณ์.

ผลที่เกิดขึ้นจากการไม่ศึกษาธรรมะ

เดี๋ยวนี้มันเป็นไปไม่ได้ เพราะว่ามันมนุษย์ในโลก กำลัง
มีการศึกษาด่วนอยู่เพียง ๒ อย่าง อย่างที่ ๓ ไม่มี. *เราก็*
เป็นมนุษย์กันแต่ร่างกายหรือวัตถุ มีวัตถุสิ่งของ มีบ้านเรือน
มีร่างกายอะไรดีอยู่ แต่จิตใจไม่รู้ไปไหนหมด, จิตใจไม่มี
คุณธรรม ตามที่ควรจะมี มีแต่จิตใจตกลงไปเป็นบ่าวเป็น
ทาสของร่างกาย, ไม่มีจิตใจที่อยู่เหนือร่างกาย ที่จะบังคับ
ควบคุมร่างกายเป็นไปถูกต้อง; อย่างนี้เรียกว่า เราตกจม
อยู่ได้อำนาจของความสุขทางวัตถุ ก็เท่ากับไม่มีจิตใจ.

เรื่องนี้จะโทษใครก็ลำบาก เราเกิดกันอยู่ในยุคนี้ เห็น
อยู่ดำตาแท้ ๆ ว่า วัตถุกำลังเจริญ ทุกคนยอมเป็นทาสของวัตถุ

ไม่ต่อสู้ดิ้นรน, มันเป็นจังหวะที่หมุนมาถึงจังหวะนี้ ตามเหตุตามปัจจัยที่เป็นกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ, ไม่มีใครมาแก่งเรา ไม่มีใครมาสาปแช่งเรา เราเป็นมาเองอย่างนี้.

แต่ถ้าจะพูดตามแบบปุคคลาธิษฐาน ก็ว่าพระเจ้ากำลังลงโทษ, พระเจ้ากำลังลงโทษมนุษย์ ที่ฝืนความต้องการของพระเจ้า มนุษย์จึงทำไปแต่ในทางผิดๆ; ทำให้มนุษย์มีปัญหา มีความเดือดร้อน นอนไม่หลับกันทั้งโลก, อย่างน้อยก็เรียกว่า ทนทรมานในด้านจิตใจกันอยู่ทั้งโลก มีชีวิตอยู่ด้วยความกลัว หวาดผวาว่าตัวจะต้องตาย จะต้องถูกทำลายอยู่เรื่อยไป.

มนุษย์มุ่งมาดจะผลิตจะทำแต่วัตถุเท่านั้น, โรงงานอุตสาหกรรมในโลก เกิดขึ้น แล้วเพิ่มมากขึ้น จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น และใหญ่ขึ้นๆ จนมันจะผลิตรถยนต์ได้นาทีละคันอยู่แล้ว แล้วดูเถอะ ว่ามันบ้าสักก็มากน้อย; แล้วมันจะเอาไปไหนในที่สุด.

นี่สักวันหนึ่งจะต้องนั่งลงร้องไห้, อุตสาหกรรมทั้งหลายผลิตของขึ้นมาเต็มโลก แล้วไม่รู้จะเอาไปไหน. ปัญหาใหม่มันก็เกิดขึ้นยิ่งกว่าก่อน คือทุกชาติที่สามารถผลิตผล

ทางอุตสาหกรรมขึ้นมา จนไม่รู้จะเอาไปไหน จะเอาไปขายใคร. ในที่สุดโรงงานอุตสาหกรรมเหล่านั้น ก็ต้องล้มละลายแหละ, โลกก็เปลี่ยนแปลงมาก. คอยดูเถอะ ถ้าเมื่อถึงยุคที่ว่า ผลผลิตทางอุตสาหกรรมไม่รู้จะเอาไปไหนขึ้นมาแล้ว โลกสมัยนั้นจะเปลี่ยนแปลง จะวุ่นวายเลวร้ายยิ่งกว่าโลกสมัยนี้ก็ได้; ความขาดแคลนในแผ่นดินมันก็มีมากขึ้นทุกที เพราะเอาไปผลิตเป็นอุตสาหกรรมเสียหมด. ครั้นในที่สุดแล้ว ก็ไม่รู้ว่าจะเอาไปทำอะไร, จะทำรถยนต์ ทำเรือบิน ทำเรือรบ ทำอะไรกันเอาไปไหน? ก็ไม่รู้จะเอาไปทำอะไร นอกจากเอาไปฆ่ากัน มันก็ผลิตสิ่งเพื่อจะเอามาทำลายชาวโลก.

นี่มนุษย์ที่บ้าบอ ฟืนกฏของพระเจ้า ฟืนธรรมะ มันก็ต้องได้รับผลอย่างนี้ คือไม่ยอมเชื่อพระเจ้า ว่าคนเราไม่ได้อยู่ได้โดยวัตถุ คนเราอยู่ได้ด้วยความถูกต้องทางจิตใจ คือพระธรรม, คนเราไม่ได้กินข้าวปลาอาหารอย่างเดียว, เราจะต้องกินธรรมะ กินความถูกต้องทางจิตใจ มันจึงจะเป็นคนอยู่ได้ และมีความสุข.

เดี๋ยวนี้ถ้าใครคิดว่า เราอยู่ได้ด้วยข้าวปลาอาหาร แล้ว ก็ดูเสียใหม่นะ. พวกเราที่นั่งอยู่ที่นี้ ที่กำลังฟังอยู่ที่นี้ ถ้ามี

ใครบางคน จะคิดว่าเราอยู่ได้ด้วยข้าวปลาอาหาร แล้วก็คิดเสียใหม่นะ มันจะเป็นเรื่องที่น่าเวทนาสงสารอย่างยิ่ง.

เราจะต้องมีข้าวปลาอาหารให้ร่างกายกิน; แต่เราจะต้องมีความถูกต้องทางจิตใจ ให้จิตใจกิน. จิตใจมันกินอีกอย่างหนึ่ง มันต้องเอาความถูกต้องสำหรับจิตใจ ก็คือธรรมะนั้นเอง ให้จิตใจมันกิน, จิตใจมันจึงจะพัฒนาขึ้นมา คู่กับร่างกาย ที่เขาพัฒนามาในลักษณะที่เหมาะสมพอดี; มนุษย์ก็จะเลื่อนสูงขึ้นไป จากบุดูชนไปเป็นอริยชนได้. ถ้ารู้จักแต่เรื่องปากเรื่องท้อง ก็คือบุดูชน บุดู แปลว่าหนาหรือมาก; แต่ไม่ได้หมายความว่าคนมาก แต่หมายความว่าความโง่งมันมาก, ความโง่งของคนนั้นมันมากมันหนา คนนั้นจึงได้ชื่อว่าบุดูชน คือคนหนาหรือคนมาก.

ธรรมะนั้นเป็นความถูกต้องในทางจิตใจ, ความถูกต้องนั้นเป็นความรู้เป็นสติปัญญา ไม่ใช่ความโง่ง ถ้าสติปัญญามันเข้ามาเท่าไร ความโง่งมันก็หายไปเท่านั้น; ฉะนั้นเราควรจะพัฒนาทางจิตใจให้เพิ่มขึ้น ความหลงไหลในวัตถุก็จะลดลง เราก็จะไม่เกิดปัญหา. เดียวนี้เรากำลังหลงในเรื่องทางวัตถุ จนเรียกว่าเป็นยุควัตถุ, บุษาวัตถุ, ถือวัตถุ

เป็นหลักเกณฑ์ ถ้าวัตถุเป็นที่พึง ถ้าวัตถุเป็นสิ่งสูงสุด. อย่าง
 อุดมคติของคนพวกหนึ่ง เขาถือว่า ถ้าวัตถุดี วัตถุมาก แล้ว
 มนุษย์ก็ดีเอง, เขามุ่งแก้ไขปรับปรุงแต่เรื่องทางวัตถุ; แต่
 ความจริงมันเป็นอย่างนั้นไม่ได้ ธรรมชาติมันไม่ยอม เรา
 ต้องมีทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ.

ศีลธรรมคือทางออกของโลกยุคปัจจุบัน

ฉะนั้นขอให้ครูบาอาจารย์ทั้งหลาย มองไกลออกไป
 กว่าที่แล้มาแล้ว มันต้องมีเรื่องทางจิตใจเข้ามาด้วย อย่างมีแต่
 เรื่องทางวัตถุกันเลย. แม้ว่าจะจัดการศึกษาผิดๆ เป็นการ
 ศึกษาหมาทางด้วนกันมาแล้วแต่หนหลัง, ต่อไปนี้เป็นไปไม่
 ได้หรอก ที่จะปล่อยให้หมาทางด้วนอยู่ หรือพระเจดีย์ยอด
 ด้วนมันก็ไม่งามเหมือนกัน. จะต้องปรับปรุงการศึกษาให้
 สมบูรณ์ คือทางจิตใจต้องมีเพิ่มขึ้น, รู้หนังสือ รู้อาชีพ
 แล้วก็รู้เรื่องความเป็นมนุษย์ให้ถูกต้องในทางจิตใจ.

เรื่องที่ ๓ คือ เรื่องธรรมะ เรื่องจิตใจ, โดยพื้นฐาน
 ทั่วไป เราจะเรียกว่าเรื่องศีลธรรม ศีลธรรมแปลว่าสิ่งที่
 ทำให้เกิดความสุข ถ้ามีศีลธรรมก็จะเกิดความสุข.

คำว่าศีละแปลว่าปกติ ไม่วุ่นวาย ศีลธรรมก็คือธรรมที่ทำให้เกิดความปกติ ไม่วุ่นวาย, ถ้าเรามีศีลธรรมมันก็ดีขึ้นมา ในทางที่จะสงบสุขและไม่วุ่นวาย.

ศีลธรรมนี้มุ่งหมายทางจิตใจเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็สนใจหรือเกี่ยวข้องลงไปถึงวัตถุ เพราะว่าวัตถุนั้นก็เป็นที่ตั้งแห่งจิตใจ; หรือจะพูดให้ชัดเจนน้อยกว่า วัตถุเป็นที่ยึดแห่งร่างกาย ร่างกายเป็นที่ยึดแห่งจิตใจ จิตใจเป็นที่ยึดแห่งสติปัญญา.

วัตถุดิน น้ำ ลม ไฟ อะไรตามธรรมชาตินั้น เป็นที่ยึดแห่งร่างกาย, นี้ร่างกายก็เป็นที่ยึดแห่งจิตใจ, ระบบประสาทนั้นมันอยู่ระหว่างร่างกายกับจิตใจ, จิตใจก็เป็นที่ยึดแห่งสติปัญญา อย่างน้อยจะต้องเรียกว่า มันมีอยู่ถึง ๔ ชั้น. ถ้าเป็นขนมชั้น มันต้องมี ๔ ชั้น มีชั้นวัตถุ ชั้นร่างกาย ชั้นจิตใจ ชั้นสติปัญญา มันก็ต้องถูกต้องด้วยกันทั้ง ๔ ชั้น; แล้วมาเรียนกันแต่เรื่องร่างกาย แล้วมันจะไปได้อย่างไร.

จะต้องมีความถูกต้องกับวัตถุที่เราเกี่ยวข้อง, จะต้องมีความถูกต้องที่ร่างกาย ที่เราอาศัย, จะต้องมีความถูกต้องที่จิตใจ ที่เราจะใช้เป็นตัวเครื่องมือ เป็นตัวการ, แล้ว

จะต้องมีสติปัญญา สำหรับดำเนินจิตใจ ควบคุมจิตใจให้มัน
เป็นไปดีที่สุด.

เดี๋ยวนี้เราจะสอนกันแต่อาชีพเป็นสูงสุด มันก็ได้แค่
ร่างกาย. ที่นี้ระวังให้ดี ถ้าไม่มีสติปัญญาที่ถูกต้อง เข้ามา
ควบคุมแล้ว ความเจริญทางวัตถุทางร่างกายนั้น จะเป็นพิษ
ร้ายขึ้นมา; นี่ปัญหาจริง ตัวปัญหาจริง ๆ. ขอให้ครูบาอาจารย์
ไปสนใจดูให้ดี ว่า ถ้าไม่มีธรรมะควบคุมแล้ว สิ่งที่เราหวังจะ
ใช้ให้เป็นประโยชน์ มันจะกลายเป็นโทษ.

คนโบราณเขาพูดว่า *ก้อนเส้ามันจะกลายเป็นเสื่อ*
เด็ก ๆ สมัยนี้ ฟังไม่ถูก. ก้อนเส้าเตาไฟที่ใช้หุงข้าวอยู่ทุกวันนี้
ถ้ามันกลายเป็นเสื่อขึ้นมา คุณจะทำอย่างไร? มันอยู่ในบ้าน
เรือนเราแล้ว มันอยู่ข้างเราแท้ ๆ ถ้ามันเกิดกลายเป็นเสื่อขึ้น
มา มันจะร้ายกาจสักเท่าไร? นี่หมายความว่าร่างกายของเรา
บ้านเรือนของเรา ความเจริญทางวัตถุของเรา มันไม่มีศีล-
ธรรมควบคุม มันกลายเป็นเสื่อขึ้นมา มันก็กัดเจ้าของ. เรา
มีเงินมีทอง โดยไม่มีธรรมะ ไม่มีศีลธรรม เงินมันก็กัดเราแหละ,
อย่างน้อยก็เป็นโรคประสาท เหมือนที่เป็นกันอยู่เดี๋ยวนี้.

มาที่สวนโมกข์นี้เดือนละหลาย ๆ คนนะ คนเป็น

โรคประสาทมา ช่วยที ช่วยที; เราก็จิตใจ ช่วยไม่ได้หรอก เพราะมันเป็นโรคประสาทงอมแงมเสียแล้ว. โทษที่ไม่สนใจ ธรรมะมาเลยแต่ดัน ไปสนใจแต่เรื่องเงิน เรื่องของ เรื่องนั้น อย่างเดียว; เมื่อมันไม่เป็นไปตามประสงค์หนักเข้า ปัญหา มันเพิ่มมากขึ้น เป็นโรคประสาท.

ได้ยินว่าเป็นกันแสนๆ แล้ว เฉพาะในประเทศไทยนี้ ประเทศเดียวนี้มีคนเป็นโรคประสาทเป็นแสนๆ ถ้าทั้งโลกก็นับไม่ไหว; แต่แมวยังไม่เคยเป็นโรคประสาทแม้สักตัวเดียว. ใครเคยเห็นแมวเป็นโรคประสาทนอนไม่หลับบ้าง, ใครเคยเห็นแมวต้องไปซ้อยานอนหลับมากินบ้าง? มันมีแต่คนกระมัง ถึงครูบาอาจารย์ก็ดูให้ดีเถอะ, ใครกำลังกินยานอนหลับอยู่ เวลานี้บ้าง ก็ควรจะอายุแมว.

แล้วอะไรมันจะช่วยได้ อะไรมันจะช่วยได้? ก็คือ ธรรมะ ที่จะทำให้สติปัญญามันถูกต้อง ดำรงสติปัญญา ไว้อย่างถูกต้อง มันก็จะไม่เป็นโรคประสาท; นี้จะเห็นได้เองว่า ธรรมะนี้จำเป็นสำหรับมนุษย์อย่างไร.

นี้ได้ยินว่า วงการศึกษาของเราจะสนใจเรื่องพื้น ธรรมะ หรือศีลธรรมขึ้นมาอีก ในหลักสูตรการศึกษา, ก็

ขอให้เป็นอย่างนั้นเถิด จะเป็นบุญกุศลอันใหญ่หลวง ถ้าว่า
 รื้อฟื้นธรรมะขึ้นมาอย่างถูกต้องและเพียงพอ. แต่เดี๋ยวนี้รู้
 สึกว่ายังไม่เข้ารูป, อาตมาสังเกตเห็นว่า แม้แต่เพียงคำพูด
 ก็ยังใช้ไม่ตรงกัน, คำพูดที่ใช้อยู่ในวงการนักศึกษาของ
 ประเทศไทยเรา ในวงศีลธรรมจริยธรรมนี้ ก็ยังใช้ไม่ตรงกัน
 จนพูดกันไม่รู้เรื่อง.

อาตมาจะเปิดเผยความรู้สึกอันนี้ แก่ครูบาอาจารย์
 ทั้งหลาย ว่าเรื่องที่แท้จริงเกี่ยวกับศีลธรรม ธรรมะนี้ มันมีอยู่
 ๒ เรื่องเท่านั้นแหละ, ๒ เรื่องแท้ๆ คือเรื่องศีลธรรมเรื่อง
 หนึ่ง กับเรื่องปรัชญาของศีลธรรม มันมี ๒ เรื่องเท่านั้น
 แหละ.

ความหมายที่ถูกต้องของศีลธรรม ปรัชญา พิไลโซฟีส์ และปรมัตถธรรม

เรื่องศีลธรรม เราก็มักเรียกกันว่าศีลธรรม มันคืออยู่แล้ว;
 แต่พอเรื่องปรัชญาของศีลธรรม ไม่รู้ว่าจะเรียกว่าอะไรกัน เรียก
 ว่าจริยศึกษาก็มี จริยศาสตร์ก็มี เรียกว่าปรัชญาก็มี. แต่พอ
 พูดกัน พูดกันไม่รู้เรื่อง พูดถึงศีลธรรมแต่ไปใช้คำว่าจริยศึกษา

หรือใช้คำว่าจริยศาสตร์. อาตมาเลยพูดกับเขาไม่ค่อยรู้เรื่อง กับนักศึกษาครุบาอาจารย์ ที่เขาใช้คำเกี่ยวกับศีลธรรมในปัจจุบันนี้ เราพูดกันไม่รู้เรื่อง เพราะว่าสำหรับอาตมา มีแต่ ๒ เรื่องเท่านั้นแหละ คือเรื่องตัวศีลธรรมนั้นเรื่องหนึ่ง, แล้วก็เรื่องปรัชญาของศีลธรรม; สำหรับอาตมานั้นชอบใช้คำว่า ปรมัตถธรรม-ส่วนที่เป็นรากฐานของศีลธรรม.

ศีลธรรมมันเป็นระบบปฏิบัติ ระบบตัวปฏิบัติ เรียกว่าศีลธรรม; แต่ระบบวิชาที่เป็นเหตุผลของศีลธรรมนี้เราจะเรียกว่าอะไรดี ที่แท้เรียกตามธรรมดาสามัญควรจะเรียกว่า ปรัชญาของศีลธรรม.

ที่นี้ปรัชญาของศีลธรรมนั้น เอาไปเรียกชื่ออื่นๆได้ตามพอใจอีกหลายชื่อ แต่ที่เขาใช้กันอยู่เป็นสากลในโลกเวลานี้มันก็มี ๒ เรื่อง เรื่องศีลธรรม เขาเรียกว่า เรื่อง morality แล้วเรื่องปรัชญาของศีลธรรม เขาเรียกว่า ethics, ethics, ethics ที่มาแปลกันไม่รู้แปลว่าอะไรนั้นแหละ นั่นคือปรัชญาของศีลธรรม. อย่าเอาชื่อ อย่าเอาคำเรียกเป็นประมาณนัก เอาตัวจริงเป็นประมาณ จะเข้าใจได้ แล้วจะเรียกชื่ออย่างไร ค่อยไปปรับความเข้าใจกันทีหลัง.

ตัวระบบปฏิบัติเรียกว่า morality จงปฏิบัติอย่างนี้ จงปฏิบัติอย่างนี้ วางไว้เรียบร้อยชัดเจนหมด เรียกว่าระบบ morality. ที่นี้ระบบคำตอบ คำอธิบาย คำชี้แจงว่า ทำไม จะต้องปฏิบัติอย่างนั้นเล่า นี่คือระบบ philosophy of morality แล้วเขาก็ไปเรียกสั้น ๆ ว่า ethics; คำว่า ethics นั้น ถ้าไปดูคำแปลของมันแล้ว มันจะมีคำแปลว่า philosophy of morality. เรามี morality คือศีลธรรม, เรามีวิชาการเกี่ยวกับ morality สำหรับอธิบายว่าทำไม ๆ ทำไม ๆ จะต้องเป็น อย่างนั้น เราเรียกว่าปรัชญาของศีลธรรม หรือ philosophy of morality แยกเป็น ๒ ส่วนอย่างนี้.

ที่นี้มาถึงบุคคลที่เป็นครูบาอาจารย์ ถ้าคนไหนสนใจ แต่เรื่องศีลธรรม เขาก็เป็นนักศีลธรรม, คนไหนสนใจแต่ เรื่องปรัชญาของศีลธรรม เขาก็เป็นนักปรัชญาของศีลธรรม. พวกที่สนใจแต่ศีลธรรม เป็นนักศีลธรรม เขาเรียกว่า moralist พวกที่สนใจแต่ปรัชญาของศีลธรรม ก็เรียกว่า ethicist.

นี่เรามาปนกันเสีย moralist กับ ethicist นี่เรามา ปนกันเสีย เพราะไม่รู้ว่าอันไหนเป็นอะไร ไม่รู้ว่าศีลธรรมคือ อะไร, จริยาคืออะไร, จริยศาสตร์คืออะไร. ฉะนั้นมา

ทำความเข้าใจ ๒ เรื่องนี้กันเสียให้ถูกต้องว่า เรื่องศีลธรรม นั้นเป็นระบบปฏิบัติ, เรื่องจริยธรรม จริยศาสตร์ จริยะอะไร มันเป็นเรื่องวิชา.

อาตมากำลังพูดอยู่ทางวิทยุทุกเดือนนี้ ใช้คำว่า *ปรมัตถธรรม* สำหรับสิ่งที่เรียกว่าปรัชญาของศีลธรรม คือให้เอาปรมัตถธรรม มาเป็นรากฐานของศีลธรรม, *ปรมัตถธรรมเป็นคำตอบ เป็นคำอธิบายอย่างนั้นๆ อย่างนั้นๆ ว่าทำไมเราจึงต้องปฏิบัติศีลธรรม* คือมันลึกกว่า มันเข้าใจยากกว่า ไม่สำเร็จเพียงแต่บอกว่า *แกจงปฏิบัติอย่างนี้*.

ถ้าเราบอกเด็กๆว่า จงปฏิบัติอย่างนี้ๆ อย่างนั้นๆ ก็เป็นศีลธรรม; แต่ถ้าเราไปบอกในสวนว่า ทำไมจึงต้องปฏิบัติอย่างนั้น มันมีเหตุผลซับซ้อนกันอยู่แล้ว ก็เรียกว่า เรียบอกปรมัตถธรรมแก่เขา ปรมัตถธรรมที่จะมาเป็นรากฐานของศีลธรรม.

เขาใช้คำว่า *ปรัชญาของศีลธรรม* แต่อาตมาไม่ค่อยชอบ เพราะว่าคำว่าปรัชญานั้นมันโงงแล้ว มันเป็นคำคดโงงแล้ว *ไม่ใช่ความรู้แจ้งแท้จริงถึงที่สุด เป็นเพียงข้อสงสัยที่กำลังค้นคว้าอยู่* ก็เรียกว่า *philosophy*, คำว่า

philosophy แปลว่าความสงสัย ความต้องการจะรู้ ยังไม่รู้
 มันยังใช้ไม่ได้. แต่คำว่าปรัชญาในภาษาสันสกฤตนั้น แปล
 ว่ารู้ถึงที่สุดแล้ว แต่เราเอามาใช้เป็นคำแปลของคำว่า philoso-
 phy ซึ่งแปลว่ายังสงสัยอยู่ ยังไม่รู้จริง มันใช้ไม่ได้. phi-
 losophy นั้นเอามาใช้เป็นรากฐานของศีลธรรมไม่ได้, ถ้า
 ปรัชญาจริงๆ แล้วก็ได้ ปรัชญาตามความหมายของภาษาสัน-
 สกฤตหรือบาลีใช้ได้. อาตมาไม่ชอบคำว่า philosophy ที่
 จะเป็นรากฐานของศีลธรรม, เลยไปขอเอาคำว่าปรมัตถธรรม
 มาดีกว่า เอามาเป็นรากฐานของศีลธรรม.

ฉะนั้นขอให้เรามีศีลธรรม ชนิดที่มีปรมัตถธรรม
 เป็นรากฐาน คือความจริงที่เป็นกฎของธรรมชาติ ที่จะ
 มาตอบคำถามว่า ทำไมเราจึงต้องปฏิบัติอย่างนี้. ทำไมเรา
 ต้องไม่ประทุษร้ายชีวิตร่างกายของผู้อื่น อธิบายได้โดยหลัก
 ของปรมัตถธรรม ที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม, ศีลธรรมมุ่งระบบ
 ปฏิบัติ ชักชวนกันให้ปฏิบัติ. ต่อเมื่อเกิดต่อสู้ คือด้าน คือตั้ง
 ขึ้นมา จึงจะแสดงปรมัตถธรรมให้เข้าใจว่า ทำไมเราต้องปฏิบัติ;
 นี่เป็นความรู้ที่บอกว่า ทำไมเราจะต้องทำอย่างนั้น เพื่อไปใช้
 กับความรู้ ที่บอกว่า จงทำอย่างนั้น จงทำอย่างนั้น.

จะนั้นขอให้ครูบาอาจารย์ทั้งหลายสนใจ ที่จะแยก
มันออกเป็น ๒ เรื่อง อย่างที่ว่ามานี้ คือเรื่องศีลธรรม ว่า
ปฏิบัติอย่างนี้ๆ และเรื่องปรัชญาของศีลธรรม หรือปรมาต-
ธรรมนี้ว่าทำไมเราจึงต้องปฏิบัติอย่างนี้, อธิบายลึก ลึกไป
จนถึงว่า *ศีลนี้ก็ทำให้ไปนิพพานได้*; แต่เด็กๆคงฟังไม่ถูก
แม้ว่าเป็นความจริง. เราบอกเด็กๆได้แต่ว่า *เรารักษาศีล*
เพื่อว่าเราจะไม่เบียดเบียนกัน เราจะอยู่กันเป็นผาสูก
ด้วยกันทุกคน นี่มันก็พอจะมองเห็น, หรือจะบอกว่าใคร
มาฆ่าเรา เราก็ไม่ชอบ เราไม่ชอบให้ใครมาฆ่าเรา ฉะนั้นเรา
ก็ไม่ควรจะไปฆ่าคนอื่น นี่ก็ยิ่งง่ายขึ้นไปอีก ยิ่งเข้าใจได้ง่าย
ลงไปอีก. เด็กๆ จะเข้าใจปรัชญาของศีลธรรมขึ้นมาตาม
ลำดับๆ จนกระทั่งว่าในที่สุดไปอยู่ที่นิพพาน ไปนิพพาน
ได้เพราะศีล.

ที่จริงพระก็สอนปรัชญาของศีลธรรมอยู่เกือบจะทุกวัน
ให้ศีลเมื่อไรก็จะมีว่า *สีเลน สุขติ ยนฺติ, สีเลน โภคสมฺป-*
ทา, สีเลน นิพฺพตฺติ ยนฺติ ฯลฯ ไปนิพพานได้เพราะศีล; ก็
บอกปรัชญาของศีลธรรมสูงสุดอยู่เกือบจะทุกวัน แต่คนก็ไม่รู้
นี่ ทำอย่างไรล่ะ.

จะนั้นไปช่วยอธิบายให้เข้าใจกันเสียเถอะว่า เรามีระบบศีลธรรม และมีระบบคำอธิบายของศีลธรรมอันลึกซึ้ง เรียกว่าปรมาตถธรรม เอามาเป็นรากฐานของศีลธรรม. แต่คำว่าปรมาตถธรรม เอาไปใช้ในโรงเรียน คงไม่มีใครรับอีก เหมือนกัน มันต้องไปใช้คำอื่นแหละ ใช้คำว่าปรัชญาของศีลธรรมก็ตามใจ แต่คำว่าปรัชญานั้นเป็นคำคดโกง อยู่ในตัวมันเอง อย่างที่บอกแล้ว มันเป็นคำแปลที่ผิด. เราจะทำอย่างไรได้ เมื่อใช้กันจนเป็นคำในภาษาไทย เข้าไปอยู่ในปทานุกรมตายตัวไปแล้ว; เอ้า ก็ยอมรับไปเถอะ ทั้งที่มันผิด ๆ ที่มันโกง. ปรัชญาแปลว่าปัญญาอันสูงสุด, philosophyแปลว่ากำลังขวนขวายในสิ่งที่ยากรู้ สติปัญญาที่กำลังคิดค้นอยู่ในสิ่งที่ยากรู้ นั่นคือ philosophy. ถ้าใช้คำว่า philosophy ก็ให้นึกถึงปรัชญาในภาษาสันสกฤต ว่า ความรู้ที่ถูกต้องแล้ว.

คนโบราณเขาพบหมดแล้ว ว่าทำไมเราจึงต้องไม่ฆ่าสัตว์, ทำไมเราจึงต้องไม่ลักทรัพย์, ทำไมเราจึงต้องไม่ประพฤติผิดในกาม. เขารู้เหตุผลตั้งแต่ง่าย ๆ ที่สุดว่าเพราะเราไม่ชอบให้คนอื่นมาทำกับเรา เราก็ต้องเว้น,

หรือถ้าเราจะสร้างสังคมใหม่ที่ดี หรือว่าเราจะไปนิพพาน จะหมดกิเลสได้ เพราะเหตุนี้ มันมีอยู่หลายชั้นดังนี้.

ฉะนั้นควรจะสอนนักเรียนในชั้นเรียนเท่าไร ก็สอนให้ถูกละเอะ ถ้าชักชวนให้เด็ก ๆ เขาเว้นจากปาณาติบาตได้ก็ ดีแหละ, ชักชวนให้เด็กเขาเว้นอทินนาทาน กาเมสุมิจฉาจาร มุสาวาท ก็ดี ก็พอแล้ว. เดียวนี้เราต้องการเพียงเท่านั้น สำหรับ ให้ปฏิบัติศีลธรรม. ศีลธรรมมันก็มีเป็นชั้น ๆ ๆ จนชั้นที่สุด เป็นมนุษย์ที่ไม่มีความทุกข์ได้เหมือนกัน. ปฏิบัติศีลธรรม ถูกต้องแล้ว มันก็ถึงขนาดที่เรียกว่า มีจิตใจสะอาด สว่าง สงบ ได้เหมือนกัน ส่วนบุคคลเรียกว่าสันติสุข ส่วนสังคมเรียกว่า สันติภาพ, *ขอให้สันติสุขส่วนบุคคล และขอให้ มีสันติภาพในส่วนสังคม มันก็ควรจะพอใจแล้ว.*

เรามีระบบศีลธรรมสำหรับประพฤติปฏิบัติ โดยมี ปรมัตถธรรมเป็นปรัชญา สำหรับสนับสนุนการปฏิบัติ ให้ ปฏิบัติไปได้โดยสะดวก. ถ้าอย่างนี้ก็เป็นการพัฒนา อย่างที่ พุดมาแล้วหยก ๆ เมื่อตะกี้ว่า ชีวิตนี้ธรรมชาติให้มา เพื่อเรา พัฒนาให้เป็นชีวิตสูงสุด ที่มนุษย์จะพัฒนาได้.

ทุกคนมีชีวิต แต่แล้วก็ไม่รู้จักรว่ามันมีทำไม มีไว้ทำไม?

มีไว้กิน ไว้เล่น ไว้สนุกสนาน ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
 อย่างนั้นมันจะไปทางไหน? ก็ลองคิดดู ถ้าว่าเราทุกคนในโลก
 มีชีวิตสำหรับหาความเอร็ดอร่อยทางกามารมณ์ ทางตา หู จมูก
 ลิ้น กาย ใจ พร้อมๆกันทุกคน ในโลกนี้จะเป็นอย่างไร มัน
 จะอยู่กันได้อย่างไร?

แต่ว่าถ้าเราทุกคนในโลกนี้ อยู่กันอย่างควบคุมตา หู
 จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ไปอยู่ในอำนาจของกิเลส, ให้อยู่ใน
 ความถูกต้อง ความสงบ แล้วโลกนี้จะเป็นอย่างไร? ก็ลอง
 คิดดูด้วยเหมือนกัน.

ระบบศีลธรรมมันดึงมาฝ่ายนี้ มันดึงมาฝ่ายที่ว่า เรา
 จะต้องควบคุม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ให้อยู่ในร่องรอย
 ของความถูกต้อง, ร่องรอยของความถูกต้องนั้นคือศีลธรรม
 คือธรรมะ หรือจะเรียกว่า *วัฒนธรรม* ก็ได้.

วัฒนธรรมคืออะไร

เดี๋ยวนี้เราชอบคำว่า วัฒนธรรม กันมากขึ้น แล้วก็
 ดิ้น เหยกกันทั้งที่ไม่ว่ามันอะไรแน่ แต่มาดูแล้วเป็นเรื่องทาง
 วัตถุไปเสียหมด. นี่ก็เพราะเข้าใจผิดอย่างเดียวกันอีกแหละ

วัฒนธรรมของมนุษย์ที่รู้จักแต่วัตถุ มันก็เป็นเรื่องวัตถุไปหมดแหละ เรื่องกินอร่อย, เรื่องแต่งตัวสวยงาม, เรื่องฟ้อนรำสวยงาม, เรื่องเมามายกันไปตามแบบของวัตถุ เขาก็เรียกว่าวัฒนธรรม. วัฒนธรรมสำหรับส่งเสริมกิเลส วัฒนธรรมที่มีรากฐานบนวัตถุ มันเป็นวัฒนธรรมของกิเลส ไม่ใช่วัฒนธรรมของมนุษย์; ถ้าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์ ต้องส่งเสริมจิตใจ.

อาตมาอยากจะขอร้องหรือกะเกณฑ์ หรือขอร้องให้ครูทุกคนนี้ ช่วยฟังและจำคำบัญญัติวินัยวัฒนธรรม ที่อาตมาขอเสนอว่า วัฒนธรรม คือ ความถูกต้องที่มีอยู่ที่ชีวิตร่างกายทุกระเบียดนิ้ว คือทุกตารางกระเบียดนะ ชีวิตจิตใจของเราทุกตารางกระเบียดมีความถูกต้อง อันนั้นเรียกว่ามีวัฒนธรรม ไม่ใช่ร้องเพลง ไม่ใช่เล่นโจน, ไม่ใช่ประดับดอกไม้สวยๆ, ไม่ใช่ล่อยกระทง, ไม่ใช่แต่งตัวไปอวดกัน อย่างนั้นเขาว่าวัฒนธรรมก็ตามใจเขา; อาตมาว่าไม่ใช่ มันเป็นเรื่องทางวัตถุ ที่ให้ตกเป็นทาสของกิเลสเสียมากกว่า.

ถ้าเป็นวัฒนธรรมแท้จริง มันต้องเป็นเรื่องของจิตใจ ทำอะไรให้มีความถูกต้องอยู่ทุกระเบียดนิ้ว จะเป็น

ทำนาทำสวน, จะค้าขาย, จะเป็นราษฎรเป็นข้าราชการ กำลังทำอะไรอยู่ที่ไหน เมื่อไร ขอให้มีความถูกต้องอยู่ทุกกระเบียดนิ้ว. ความถูกต้องที่อยู่ที่เนื้อที่ตัวทุกกระเบียดนิ้วนั้น คือวัฒนธรรมแท้ตามแบบของพุทธบริษัท, นี้วัฒนธรรมของพุทธบริษัทเป็นอย่างนี้ มันก็ออกมาจากศีลธรรมหรือว่าอยู่ในรูปของศีลธรรม.

ที่เราเรียกว่าวัฒนธรรม เพราะเราเอามาใช้เป็นแบบฉบับประจำบ้านเรือนตายตัวไปเสียเลย, เพราะเราเอามาใช้แก่ทุกคนเป็นของประจำ เป็นธรรมเนียมขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ไม่ต้องถามกันแล้วว่า ทำไมจึงต้องปฏิบัติ; ถ้ายังต้องถามอยู่ ทำไมจึงต้องปฏิบัติ มันก็ต้องไปหาปรมาตมธรรม ไปหาศีลธรรมที่ลึกเข้าไป แต่ถ้าเป็นวัฒนธรรมในบ้านเรือนแล้ว ไม่ต้องถามอีกแล้วว่า นี่ทำไมจึงต้องปฏิบัติ.

ลูกเด็ก ๆ โตขึ้นมา มันก็ปฏิบัติเลย มันไม่ต้องถามว่าทำไมจึงต้องปฏิบัติ แต่มันก็มีความถูกต้องอยู่ทุกกระเบียดนิ้ว เพราะว่าเขาวางไว้ดีแล้ว. ระเบียบปฏิบัตินี้วางไว้ดีแล้ว บรรพบุรุษวางไว้ดีแล้ว ประจำบ้านประจำเรือน เกิด

ขึ้นมาปฏิบัติได้เลย; เด็กทารกโตขึ้นมาด้วยความถูกต้อง
ทุกกระเปาะนิ้ว อยู่ที่เนื้อที่ตัวของเขา. นี่คือวัฒนธรรม จะ
เรียกว่าศีลธรรม ที่ไปอยู่ในรูปของวัฒนธรรมหรือ
ขนบธรรมเนียมประเพณีก็ได้ คือสิ่งเดียวกันแหละ.

ศีลธรรมที่ไม่ต้องพูดกันอีก เอาไปใช้ปฏิบัติเป็น
ของตายตัว เป็นธรรมเนียมประเพณีไปแล้ว มันก็แบบหนึ่ง.
ที่ยังเหลืออยู่ ที่จะต้องจัดแจง จะต้องสะสาง จะต้อง
ระมัดระวังกันอยู่นี้ ก็อยู่อีกส่วนหนึ่ง คือส่วนที่มันสูงหรือ
เกินกว่าระดับธรรมดา; มันจะต้องสนใจกันอย่างนี้แหละ.

ถ้าระดับธรรมดาแล้ว ขอให้ไปอยู่ในรูปของ
ขนบธรรมเนียมประเพณี ของวัฒนธรรมประจำบ้านเรือน;
ต้องการอย่างเดียวกันแต่เพียงว่า ต้องมีความถูกต้องอยู่ทุก
กระเปาะนิ้ว ในการกระทำนั้น หรือในตัวบุคคลผู้กระทำ
นั้น. นี่เรียกว่ามีวัฒนธรรม คือศีลธรรมที่ไปอยู่ในรูปของ
วัฒนธรรม ก็เรียกว่ามีศีลธรรมอีกเหมือนกัน สร้างรากฐาน
ขึ้นมาอย่างถูกต้อง โดยที่เด็ก ๆ นั้นไม่ต้องรู้ว่าทำไม ก็ได้ผล
เหมือนกันแหละ; นี่อาศัยความเชื่อเป็นพื้นฐาน. เด็กที่ไม่
ดี จะได้รับประโยชน์จากวัฒนธรรมอย่างนี้; เด็กที่ดี ที่

ชอบคิด ชอบเถียง อาจจะไม่ได้รับประโยชน์จากวัฒนธรรมนี้ และเขาอาจจะทำลายวัฒนธรรมเสียเมื่อไรก็ได้.

ฉะนั้นจะต้องอบรมลูกเด็ก ๆ อย่าให้ดื้อ แล้วพ่อแม่ก็ต้องฉลาดพอที่จะอธิบายให้รู้อยู่เสมอว่า ทำไมเราจึงต้องปฏิบัติอย่างนี้. เมื่อประกอบกันเข้ากับความไม่ดื้อ และพ่อแม่ที่มีสติปัญญาความรู้พอ ก็จะสามารถนำยุวชนนั้นไปได้, ยุวชนนั้นก็ถูกกระทำการพัฒนาให้ดีขึ้น ๆ โดยตัวเขาเอง และโดยความร่วมมือของบิดา มารดา ครูบาอาจารย์. ชีวิตโหวหารของเขาก็สำเร็จ คือชีวิตของเขาเป็นการลงทุนที่ดี ได้รับกำไรสูงสุดได้ คือพัฒนาจากความเป็นบุรุษนไปเป็นพระอรียเจ้าได้.

เรื่องที่ต้องการจะพูดวันนี้ ยังไม่ได้พูดเลยว่าจะพัฒนาบุรุษนเป็นพระอรียเจ้าอย่างไร เพราะมาพูดถึงเรื่องชีวิตโหวหาร ว่าการพัฒนาอย่างไร ให้ครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่ไม่เคยฟังที่ใหม่จำนวนมากนี้ฟัง; แต่ก็ไม่ใช่หลายอะไรหรอก ขอให้จำได้ เข้าใจ เห็นแจ้งโดยประจักษ์ไปสักอย่างหนึ่งก่อนเถิด ว่าชีวิตนี้มีมาสำหรับพัฒนา สำหรับให้ลงทุนหากำไร.

ผลที่ได้รับจากการทำหน้าที่

ธรรมชาติจัดชีวิตของเรามา สำหรับลงทุนหากำไร เรียกว่าไวยาหาระในภาษาบาลี แต่เรามาเรียกว่าพัฒนาก็ได้เหมือนกัน ค่อยฟังเพราะหน่อย. ธรรมชาติจัดชีวิตของเราให้มา เพื่อให้เราทำการพัฒนา ให้เป็นสิ่งที่เจริญงอกงาม มีผลมีกำไร ยิ่งขึ้นไป คือ ร่ำรวยด้วยความสุขอันแท้จริง. เดียวนี้เราไม่ได้ชอบความสุขอันแท้จริง เราไม่รู้จักความสุขอันแท้จริง ก็ได้ ช่วยไปคิดกันเสียใหม่เถอะ.

ความสุขที่แท้จริง

ความสุขที่แท้จริง ทำให้เงินเดือนเหลือใช้; ถ้าใครกำลังเงินเดือนไม่พอใช้ ขอรักยพุดอย่างนั้นนะว่า ใครกำลังเงินเดือนไม่พอใช้ ก็เป็นเพราะคนนั้น เอาเงินเดือนไปซื้อความสุขที่หลอกลวงเสียหมด. เงินเดือนสามพันก็ไม่พอห้าพันก็ไม่พอ หมื่นหนึ่งก็ไม่พอ เพราะว่าเอาไปซื้อความสุขที่หลอกลวงเสียหมด และความสุขนั้นยิ่งหลอกลวงเท่าไร ยิ่งแพงเท่านั้น. อาตมากล้าพุดอย่างนั้นนะ ความสุขที่เขาไปนั้นกันนัก ยิ่งหลอกลวงเท่าไรก็ยิ่งแพงเท่านั้นแหละ ที่ไม่คอยหลอกลวงก็ไม่ค่อยแพงหรอก แล้วความสุขที่แท้จริงไม่ต้อง

เสียสตางค์เลย ไม่ต้องเสียสตางค์เลย. ความสุขที่แท้จริงไม่ต้องเสียสตางค์เลย แล้วยังเป็นเหตุให้เรียกสตางค์เข้ามาอีก.

ความสุขที่แท้จริงนั้น คือความสุขที่เกิดขึ้น เมื่อรู้สึกว่าได้ทำหน้าที่ของมนุษย์, ธรรมะ ๔ ความหมายนั้นแหละ ธรรมชาติ, กฎของธรรมชาติ, หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ นั่นคือธรรมะ. เมื่อเราทำหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ คือเราทำธรรมะ เรามีธรรมะ เราปฏิบัติธรรมะ, เมื่อเราปฏิบัติธรรมะ เราก็ควรจะพอใจ มีปีติปราโมทย์ แล้วเราก็เป็นสุข เมื่อปฏิบัติธรรมะ คือทำหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ สำหรับความเป็นมนุษย์ของเรา.

อาตมาเคยพูดหลายหนแล้วว่า เมื่อครูถือชอล์กอยู่หน้ากระดานดำนี้ หมายความว่าตามธรรมดานั้น เมื่อนั้นเป็นเวลาที่เรามีความสุข. เมื่อทำหน้าที่สอนเด็ก อบรมเด็ก ทำหน้าที่อยู่มีความสุข ว่าได้ทำถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ, เราได้ทำหน้าที่ของมนุษย์ไม่เป็นหมัน ชีวิตนี้ไม่เป็นหมัน, เราทำตรงตามพระพุทธประสงค์ หรือแล้วแต่จะเรียก เราก็มีความสุข เมื่อทำหน้าที่อยู่ แล้วแต่ว่าใครมีหน้าที่ทำอะไร. นักเรียนมีหน้าที่เรียน ก็เรียนให้มีความสุข เป็นสุขเมื่อเรียน

ไม่ใช่เป็นสุขเมื่อไปเล่นกลางสนาม, ครูก็เป็นสุขเมื่อทำการสอน ไม่ใช่รีบโงงเวลากลับไปบ้าน แล้วไปสถานเริงรมย์ เพราะมันมีความสุขอยู่เมื่อทำงาน แล้วทำไมจะต้องโงงเวลาราชการไปสถานเริงรมย์ แล้วไปเสียเงินซื้อความสุขหลอกลวง. ความสุขแท้จริง มันหาได้ตรงที่เมื่อทำงาน แล้วก็ไม่ต้องใช้เงิน, แล้วเงินมันก็ยังคงได้ แม้เราจะไม่ได้ยึดถืออะไร เงินมันก็ยังได้ เงินเดือนยังคงได้; แต่เราได้ความสุขก่อนได้เงินเดือน, ได้ความสุขเมื่อทำงานตามหน้าที่ของครูนั่นแล้ว ได้ความสุขแล้วยกมือไหว้ตัวเองได้.

คุณหาได้ไหม ว่าความสุขชนิดไหน มันยิ่งกว่าความสุขเมื่อยกมือไหว้ตัวเองได้? ความสุขที่คุณเอาเงินไปซื้อหามาทั้งหญิงทั้งชาย นั่นความสุขหลอกลวงทั้งนั้นแหละ ขอยืนยันอย่างนี้, ยิ่งหลอกลวงยิ่งแพง ยิ่งเงินเดือนไม่พอใช้. ความสุขที่แท้จริงให้ยกมือไหว้ตัวเองได้นั้น มันเป็นความสุขแท้จริงยิ่งกว่าความสุขชนิดไหน, แล้วมันไม่ต้องเสียแม้แต่สักสตางค์เดียว รู้สึกเป็นสุขเมื่อทำการทำงาน.

ถ้าเราเป็นคนใช้ เราจะมีความสุขเมื่อเราล้างจาน, เมื่อเราถูบ้าน, เมื่อเราล้างส้วม เพราะเรารู้จักปรับปรุงจิตใจของเรา

ให้มันเป็นจิตที่ดี ที่จริง ที่ถูกต้องตามความจริง รู้ว่าหน้าที่ของเรา ล้างบ้าน ถูบ้าน ล้างส้วม ล้างจาน อะไรก็ตาม เราเป็นสุขเมื่อได้ทำ แล้วก็พอใจตัวเองเมื่อทำได้ดี. วันนี้ทำได้เร็วกว่าเมื่อวาน เราก็อินดี, วันนี้ทำได้สะอาดกว่าเมื่อวานก็ยินดี แล้วพอใจยินดีเมื่อได้ทำหน้าที่ เป็นสุข นี่มันสุขจริงนับถือตัวเอง เคารพตัวเองได้.

แต่นี้เราไม่ชอบ เพราะเราไม่รู้จัก รอเมื่อไรจะได้ออกไปนอกบ้าน ไปหาเหยื่อของกิเลส, นี่ไปเอาความสุขหลอกใช้เงิน แล้วก็แพงจนเงินเดือนไม่พอใช้ ปัญหาก็เกิดขึ้น. เมื่อคนทุกคนเงินเดือนไม่พอใช้ ปัญหามันก็เกิดขึ้น ไม่ต้องอธิบายกรรมัง; เงินมันก็ไปรวมอยู่ที่ผู้ขาย ผู้หลอก ผู้ผลิตผลิตสิ่งยั่วชวนขึ้นหลอก ผลิตอย่างอุตสาหกรรม, เงินเดือนในกระเป๋าครุหายไปหมด ไปรวมอยู่ที่ผู้ผลิตวัตถุลูกอย่างอุตสาหกรรม. ไประวังให้ดีเถอะ อย่าไปซื้อวัตถุลูกอย่างนั้น จะเป็นของกินก็ดี ของนุ่งห่มก็ดี ของใช้สอยก็ดี อย่าให้ตกเป็นเหยื่อของการกระทำชนิดนั้น.

ความสุขที่แท้จริง คือความสุขเมื่อทำหน้าที่ของมนุษย์ ฟังก็ไม่ค่อยน่าชื่นใจนัก, ทำหน้าที่ของมนุษย์ มันต้องมี

เหงื่อไหล ถ้ายิ่งเหงื่อออกยิ่งชอบ แล้วยังได้ ยิ่งอาบเหงื่อต่างน้ำยิ่งเป็นสุข นี่ก็ใช้ได้. ทำหน้าที่ของมนุษย์ นั่นคือธรรมะอย่างทีพุดมาแล้ว การทำหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติคือธรรมะนี้ทุกคนทำหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ คือธรรมะ ก็เราปฏิบัติธรรมะ นี้เป็นศีลธรรมอยู่ที่ตรงนี้.

ทำหน้าที่ของมนุษย์ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ เรียกว่าศีลธรรม, มันมีแต่พัฒนาให้เจริญยิ่งๆ ขึ้นไป มันไม่ทำให้ถอยหลัง วินาศแต่อย่างใด; ผู้ใดทำหน้าที่ของตน ผู้ นั้นประพฤดิธรรม, ผู้ใดทำหน้าที่ของตน ผู้ นั้นทำกุศล. คนที่ไม่ทำหน้าที่ของตน คือคนทำบาป เป็นครุฑก็ตาม เป็นนักเรียนก็ตาม เป็นชาวบ้านก็ตาม เมื่อไม่ทำหน้าที่ของตน เท่านั้นแหละ คือคนทำบาป มันดูดยไม่ทำหน้าที่ของตน คนทำบาปคือคนไม่ทำหน้าที่ของตน; ฉะนั้นคนทำหน้าที่ของตน คือคนทำบุญ คนทำกุศล คนพัฒนาตน ให้สูงๆ ขึ้นไป กว่าจะถึงนิพพาน.

ยอมรับกันเสียเถิดว่า ใครก็ตาม เมื่อเขาทำหน้าที่ของมนุษย์ แล้วเขาเป็นคนทำบุญทำกุศล, โถนาอยู่ก็ได้ ทำไร่อยู่ก็ได้ อยู่กลางไร่กลางนา กลางแดด กลางฟ้า

กลางฝน นั่นแหละคือเขาปฏิบัติธรรม ไม่ต้องมาที่วัดก็ได้. อาตมาไม่พูดเข้าข้างตัวหรอก ว่าทำหน้าที่ของมนุษย์อย่างถูกต้อง อยู่ที่ไหน ที่นั่นเรียกว่าปฏิบัติธรรม ถีบสามล้ออยู่ก็ได้ แจวเรือจ้างอยู่ก็ได้ เขาปฏิบัติธรรม ทำหน้าที่ของมนุษย์, แล้วเขาก็ควรจะได้รับผลตอบแทน จะถีบสามล้อ จะแจวเรือจ้าง ก็ต้องได้รับผลตอบแทน.

ที่นี่เขายังสนุก เพราะเขาเห็นว่าปฏิบัติธรรม เขายังทำสนุก ก็ทำได้มาก. ฉะนั้นเขาก็ต้องเหลือกินแหละ แจวเรือจ้างก็เหลือกิน, ถีบสามล้อก็เหลือกิน, ล้างท่อที่เหลือกิน ถึงแม้จะไม่เท่าพวกครู แต่เขาก็เหลือกิน. พวกครูได้เงินเดือนมากกว่าคนถีบสามล้อหรือแจวเรือจ้าง แต่ไม่เหลือกิน เพราะเหตุอะไร? เพราะเขาเอาไปซื้อความสุขที่หลงใหลงเสียหมด.

ถ้าทุกคนทำหน้าที่ของมนุษย์ เขาจะมีธรรมะ, แล้วก็จะมีรายได้ที่เหลือกินเป็นแน่นอน แม้ทำนานี่มันก็จะเหลือกิน. เหลือกินแล้วเอาไปทำอะไร? มันก็ควรจะช่วยเพื่อนมนุษย์ จะเก็บไว้เป็นหลักทรัพย์ก็ได้ แต่ว่าต้องมีส่วนที่เอาไปช่วยเพื่อนมนุษย์ เพราะว่า การช่วยเพื่อนมนุษย์ก็เป็น

หน้าที่เหมือนกัน.

เมื่อตะกี้ เราพูดกันตกลงแล้วว่า หน้าที่ของมนุษย์ นั้นคือการปฏิบัติธรรม การทำกินเองก็เป็นหน้าที่ การช่วยผู้อื่นก็เป็นหน้าที่ ฉะนั้นทำกินเองก็เป็นปฏิบัติธรรม ช่วยผู้อื่น ก็เป็นปฏิบัติธรรม. เราอยู่คนเดียวในโลกไม่ได้ เราจะอยู่มีความสุข โดยที่เพื่อนจะนอนตายไม่มีอะไรกิน; นี่มันทำไม่ได้ มันเป็นไปไม่ได้ดอก มันต้องแก้ไขปัญหาเหล่านี้ด้วย. ดังนั้นเราจึงมีส่วนหนึ่งที่จะช่วยผู้อื่น ไม่ต้องทั้งหมด ไม่ต้องมากมาย ตามส่วนที่ควรจะช่วย, เมื่อทุกคนช่วย มันก็พอจะอยู่กันไปได้ คือมีคนที่อยู่ไปได้ด้วยกันทุกคน; ธรรมะสูงสุดของมนุษย์ มันอยู่ที่ช่วยตัวเองและช่วยผู้อื่น คือช่วยโลก.

ได้เป็นเศรษฐี

อยากจะขอร้องให้ช่วยจำไปอีกประโยคหนึ่งว่า เป็นเศรษฐีกันทุกคนเถอะ, เศรษฐีคือผลิตมาก กินพอดี เหลือช่วยผู้อื่น, ผลิตมาก กินพอดี เหลือช่วยผู้อื่น ไม่ก็พียงค์. ผลิตมาก ทำไมจึงผลิตมาก? เพราะรู้ว่าการผลิตเป็นการปฏิบัติธรรม พอใจได้ปฏิบัติธรรม เป็นสุข มันจึง

ผลิตส้ม ส้มกินข้าว ทำงานส้มกินข้าว เพราะรู้สึกทำงานนี้คือการปฏิบัติธรรม.

ถ้าผู้ใดเห็นว่า การทำงานคือการปฏิบัติธรรมแล้ว คนนั้นจะทำงานจนส้มกินข้าวก็ได้, แล้วไม่โกงเวลาใคร *มันก็ผลิตสนุกไป ก็ได้ผลมาก.* เรียกว่าผลิตมาก เพราะเขาสนุกในการผลิต เพราะเขารู้สึกว่าเป็นการปฏิบัติธรรม. ฉะนั้นขอให้ทุกคนถือว่า การทำงานนั้นคือการปฏิบัติธรรม, แล้วก็จะทำสนุก ส้มเหนื่อย ก็เลยทำได้มาก. ทำได้มากเพราะจิตมันสนุก เพราะมันรู้สึกว่าเป็นการทำบุญ ทำกุศล, ทำหน้าที่ของมนุษย์ คือทำบุญทำกุศล ทำสนุกจนส้มกินข้าว ก็เลยได้ผลงานมาก.

ทีนี้พอจะใช้ผลงานนั้น ใช้แต่พอดี อย่าไปซื้อความสุขหลอกหลวงที่แพง ๆ จนเงินเดือนไม่พอใช้ ใช้แต่พอดี ใช้แต่ที่จำเป็น, จิตใจเข้มแข็ง มีธรรมะเข้มแข็ง ไม่ตกเป็นทาสของกิเลส มันก็จะใช้แต่สิ่งที่ควรใช้ มันก็ใช้พอดี.

ทีนี้มันก็เหลือ *เหลือเอาไปช่วยโลก* เหลือช่วยโลก; คำว่าช่วยโลก คือคำว่าช่วยผู้อื่น ช่วยผู้อื่นคือช่วยโลก. ทุกศาสนามีหลักธรรมะข้อนี้ว่า ต้องรักผู้อื่น ต้องช่วยผู้อื่น

พระเจ้าต้องการให้ทุกคนช่วยเพื่อนมนุษย์ คือช่วยโลก
ทุกศาสนาจะมุ่งให้คนทุกคนรักกัน และช่วยเหลือกัน. นี้
เราก็มีส่วนที่ช่วยผู้อื่น จะเก็บไว้เป็นหลักทรัพย์บ้างก็ได้ แต่
ให้มันมีการช่วยผู้อื่นให้จนได้ คือช่วยโลก.

ช่วยโลกในที่นี้ก็หมายความว่า ช่วยให้เรารอดตัวได้;
อย่าไปช่วยชนิดที่เขาจะช่วยตัวเองไม่ได้ เช่นเอาไปให้เฉย ๆ
จนให้คนนั้นนอนรอรับความช่วยเหลือ อย่างนี้ไม่เรียกว่าช่วย
มันจะเป็นการขุดหลุมฝังคนนั้นยิ่งขึ้นไปอีก ไม่ใช่ช่วย ไม่ใช่
ช่วยยกหรือ. ฉะนั้นเราจะไม่เอาไปให้อย่างไม่มีความหมาย
มันไม่เป็นการช่วยที่ถูกต้อง และไม่ยุติธรรม, ดังนั้นบาง
ประเทศ เขาจึงออกกฎหมาย ห้ามไม่ให้ให้ทาน คือช่วย
โดยไม่มีเหตุผล ใครให้ทานคนนั้นผิดกฎหมาย.

เมื่อเร็ว ๆ นี้ประเทศอังกฤษก็ยังมีกฎหมายนี้ การให้
ทานผิดกฎหมาย, มันต้องให้คนนั้นทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง
เช่นคนขอทานนี้ เขาต้องขายไม้ขีดไฟบ้าง ขายแสดมปีบ้าง
หรือว่าแล้วแต่เขาจะทำอะไรได้ แล้วเราก็ให้เขา อย่างนี้จึง
จะไม่ผิดกฎหมาย. พระไปจากลังกา พอรุ่งเช้าถือบาตรไป
บิณฑบาต ก็ผิดกฎหมายเลย ถูกจับว่าผิดกฎหมาย คือไป

ขอทาน ไม่ได้ทำอะไร, พระไปบิณฑบาตก็ผิดกฎหมาย เพราะ
ว่าเขามองเห็นว่า ไม่ควรจะให้โดยไม่มีเหตุผล คือทำให้คน
นั้นนอนรอรับความช่วยเหลือ.

ถึงหลักธรรมะนี้ก็เหมือนกัน เราจะให้ชนิดที่ให้เรา
ช่วยตัวเองได้ พระพุทธเจ้าท่านก็สอนอย่างนี้; ไม่ใช่ถึง
เวลาเอาไปให้กิน พอถึงเวลาเอาไปให้กิน จนคนนั้นนอนรอ
รับความช่วยเหลือ, เดี่ยวเขาไม่รู้จักช่วยตัวเอง โตแล้วก็
ไม่รู้จักช่วยตัวเอง อย่างนี้ไม่ถูก. ฉะนั้นเราจึงช่วยผู้อื่น ใน
ลักษณะที่จะทำให้เขาช่วยตัวเองได้โดยเร็ว ครูสอนวิชาความ
รู้ให้ คือการช่วยให้เขาช่วยตัวเองได้. คำว่าช่วยผู้อื่นนี้ เรา
ไปช่วยการศึกษา หรือช่วยกิจกรรมอะไร ที่ทำให้คนมันช่วย
ตัวเองได้ดีกว่า.

เมื่อเหลือกินเหลือใช้แล้ว เอาไปช่วยโลก ช่วยผู้อื่น
เช่นไปช่วยการศึกษา ช่วยการศาสนา, ช่วยชนิดที่ทำให้คน
มันช่วยตัวเองได้และดีขึ้น นี้เรียกว่าช่วยผู้อื่น. นี้คือคน
ประเสริฐ เพราะคนธรรมดาไม่ทำอย่างนี้ คนประเสริฐเขา
เรียกว่าเศรษฐีๆ, เศรษฐีแปลว่าคนประเสริฐ ผลิตมาก กิน
แต่พอดี เหลือช่วยผู้อื่น. ฉะนั้นเป็นคนกวาดถนนอยู่ ก็

เป็นเศรษฐีได้ คือคนกวาดถนนกวาดสนุกไป ได้เงินมากิน
ไม่หมด ก็เอาไปช่วยผู้อื่น คนกวาดถนนนั้นก็เป็เศรษฐีได้
ในภาษาธรรมะ และแท้จริง ไม่ใช่พูดเล่น ไม่ใช่พูดเอาเปรียบ.
นี่คนมีเงินเป็นแสน เป็นโกฏิ เป็นล้าน แล้วไม่ช่วยใครเลย
มีแต่จะเอาเป็นเครื่องมือกอบโกยชูครัดยั้งขึ้น. นี่ไม่ใช่เศรษฐี
เพราะคำว่าเศรษฐี แปลว่าผู้ประเสริฐที่สุด, คนมีเงินมาก
แล้วก็ใช้เงินนั้นสูบเลือดผู้อื่น จะดีจะประเสริฐอย่างไรเล่า.
เดี๋ยวนี้เขากวาดถนนอยู่แท้ๆ เขาทำสนุก เงินเหลือกิน เอา
ไปช่วยผู้อื่นเขาเป็นคนประเสริฐทำสิ่งสูงสุดที่มนุษย์ควรจะทำ.

ฉะนั้นน่าจะอนุมานหาที่ว่า กรรมกรถีบสามล้อ เขา
ไปบริจาคโลหิตบ้าง เขาบริจาคเงินอย่างนั้นอย่างนี้บ้าง
น่านับถือน่าเลื่อมใส. นั่นแหละคือเศรษฐี ผลิตมาก กิน
แต่พอดี เหลือช่วยผู้อื่น; เขาเป็นคนถีบสามล้อ เขา
เป็นเศรษฐีทางธรรมะ ในความหมายทางธรรมะ.

ถ้าเราเป็นอย่างนี้กันทุกคนทั้งบ้านทั้งเมือง แล้วบ้าน
เมืองนี้จะเป็นอย่างไร, จะมีอาชญากรไหม? คนไม่ทำ
หน้าที่ของตนนั่นแหละคืออาชญากร คนโกงเวลา
หน้าที่นั้นแหละคืออาชญากร.

ถ้าเราตั้งใจทำแล้วงานสนุก ทำเพลินไป มีผลงานมาก, กินแต่พอดี เหลือช่วยผู้อื่น; นี่ก็เป็นเศรษฐกิจ เป็นผู้ที่มีความดีสูงสุด เป็นเทวดาเป็นอะไรชนิดหนึ่งไปเลย. ชีวิตของเขาพัฒนา เป็นมนุษย์อริยเจ้า อริยชน ทั้งที่เขาถึบสามล้ออยู่ก็ได้, แจวเรือจ้างก็ได้ ถ้าเขาทำด้วยหลักอย่างนี้.

วันนี้อาดมาตั้งใจจะพูดเรื่อง ว่า พัฒนาคคนจาก บุคคลเป็นพระอริยเจ้า แล้วก็ไม่ได้พูด แต่ก็พูดโดยปริยาย เรียกว่าพูดส่วนพื้นฐานก็แล้วกัน; ที่พูดนี้คือ พัฒนาบุคคลไปเป็นอริยชน แต่ไม่ใช่ชั้นสูงสุด แต่เป็นชั้นพื้นฐาน. ขอให้เราเปลี่ยนจากเป็นมนุษย์ที่เห็นแก่ตัว มาเป็นมนุษย์ที่เห็นแก่ธรรมะ นี่คือพัฒนาบุคคลให้เป็นอริยชน. บุคคลจะเห็นแก่ตัว อริยชนจะเห็นแก่ธรรมะ นี่พัฒนาบุคคลให้เป็นอริยชนได้ในขั้นพื้นฐาน.

เวลาหมดแล้ว แรงจะพูดมันก็หมดแล้ว ฉะนั้นก็ต้องหยุด ในขั้นที่สูงขึ้นไปต้องเอาไว้พูดวันอื่น ที่จะพัฒนาบุคคลให้เป็นอริยชน. เดียวนี้เอาแต่ขั้นพื้นฐานให้ได้อย่างที่ ว่า ทำมาก ทำสนุก ได้ผลมาก, ทำสนุกเพราะว่าเป็นการปฏิบัติธรรม แล้วกินเองแต่พอดี เหลือช่วยโลก; นี่คือ

อริยชน เลิกเป็นบุรุษคนผู้เห็นแก่ตัว มาเป็นอริยชนผู้เห็น
แก่ธรรมะหรือช่วยผู้อื่น.

การบรรยายโดยหัวข้อนี้ ก็พอสมควรแก่เวลาแล้วใน
วันนี้, ขอให้ท่านครูบาอาจารย์กำหนดจดจำไปให้ดี ว่าเรา
จะไปพัฒนานักเรียน ลูกศิษย์ของเรา ให้มันสูงขึ้นๆ ตาม
ความมุ่งหมายของธรรมชาติ. ให้ชีวิตนี้เป็นเดิมพันสำหรับ
ทุกคนพัฒนาให้สูงขึ้นไป สูงขึ้นไป จนถึงยอดสุดของความ
เป็นมนุษย์.

ขอให้ครูบาอาจารย์ทั้งหลายทุกๆคน ประสบความ
สำเร็จ ในหน้าที่ของตน ยกมือไหว้ตัวเองได้ด้วยกันทุกคน
เถิด.

ขอยุติการบรรยายในวันนี้ ไว้เพียงเท่านี้.

เรียนธรรมะ กับ เรียนปรัชญา

เรียนอะไร ถ้าเรียน อย่างปรัชญา
 ที่เทียบกับ คำว่า ฟิโลโซฟี่ส์
 ยิ่งพลาดจาก ธรรมะ ที่ควรมี
 เพราะเหตุที่ ยิ่งเรียนไป ยิ่งไม่ซึม

เพราะเรียนอย่าง คำนวนสิ่ง ไม่มีตัว
 สมมติฐาน เอาในหัว อย่างคร่ำครึม
 อุปมาน อนุมาน สร้างที่มที่ม
 ผลออกมา งิมงิม จับเอาไป

เรียนธรรมะมี วิถี วิทยาศาสตร์
 มีตัวธรรม ที่สามารถ เห็นชัดใส
 ไม่คำนวณ หากแต่มอง ลองด้วยใจ
 ส่องลงได้ ตามที่อาจ ฉลาดมอง

จะส่วนเหตุ หรือส่วนผล ยลประจักษ์
 เห็นตระหนัก ว่าอะไร อย่างไรสนอง
 แก่คำถาม แจ้งถนัด ชัดทำนอง
 ตามที่ต้อง ปฏิบัติ ชัดลงไป ๕

ปุถุชน

หนาด้วยความ เห็นแก่ตัว มัวยึดมั่น
 ว่าตัวฉัน ของฉัน มัวมั่นหมาย
 เป็นตัวตน นอกใน ใจหรือกาย
 ตั้งแต่เกิด จนตาย ไว้เป็นตัว
 ด้วยอำนาจ อวิชชา ดังตาบอด
 เกิดขึ้นสอด ไปทุกกาล สถานทั่ว
 ต้องหลงรัก หลงโศก เกิดโรคกลัว
 เป็นไฟคั่ว ใจกาย ให้ร้อนรน
 อย่างนี้แล เวียนว่าย ในวัฏฏทุกข์
 ไม่เยือกเย็น เป็นสุข สักเส้นขน
 เห็นตัวทุกข์ ว่าเป็น ตน-ของตน
 นี้แหละหนา ปุถุชน คนหนาจริง ๆ

อริยชน

อริยะะ แปลว่าละ จากข้าศึก
 ไม่จอมลิก อยู่ในโลก โศกสลาย
 จนไม่มี ข้าศึกใหญ่ ทางใจกาย
 เพราะจางคล้าย คือวิโยค เป็นโลกเย็น
 เป็นปฤชณ กันทำไม ให้นานเล่า
 จะตายเปล่า ไปทั้งชาติ จลادتเห็น
 มันมีทาง ชนะทุกข์ ทุกประเด้น
 อย่ามัวเป็น ปู่โสม เรื่องโคมลอย
 ทิฏฐิจูว่า “ตัวกู” และ “ของกู”
 มุ่งมล้าง มันอยู่ อย่าท้อถอย
 กิเลสหลาย เริ่มมลาย ไม่รัดร้อย
 นี้คือรอย อริยา ธิบหาเทอญ ฯ

รายนามผู้ร่วมบริจาคค่าพิมพ์

คุณวัชรี้ มังกรกาญจน์	๑๐,๐๐๐.- บาท
พล.อ.ต.เชิงฤทธิ์ นภาคำรณฤทธิ์	๕,๐๐๐.- บาท
คุณพรวิริย์ ลำเจียกเทศ	๕,๐๐๐.- บาท
ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม อุทิศส่วนกุศลให้บุพการี	๓,๐๐๐.- บาท
คุณสว่าง อุนากุล	๑,๐๐๐.- บาท
คุณจรูญ-คุณศศิธร ลำเจียกเทศ	๑,๐๐๐.- บาท
คุณสุกั้ม จันทโสภีพันธ์	๕๐๐.- บาท
คุณสุภาเพ็ญ บำรุงวงศ์	๕๐๐.- บาท
คุณสุรกาจ จันทรอ่วม	๓๐๐.- บาท

รายชื่อหนังสือ ชุดหมุนล้อ

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑.	พระพุทธคุณค่ากลอน	๔		อย่างสมบูรณ์แบบ			อันสูงสูด	
๒.	การศึกษา คืออะไร?	๑	๔๐.	การใช้ภาษาแปลให้เป็น	๒	๗๑.	ธรรมศาสตร์ในขั้นที่	๑
๓.	การงานคืออะไร?	๑		ประโยชน์ในบ้านเรือน			จะสามารถช่วยโลกได้	
๔.	ทรัพย์สมบัติคืออะไร?	๑	๔๑.	บทช่วยจำสำหรับเรื่องอศิมมยคา	๑	๗๒.	ความวิเวกเป็นสุข	๑
๕.	สิ่งที่ดีที่สุดในหมู่มนุษย์	๑	๔๒.	อศิมมยคา กับ สันติภาพ	๑		ความไม่เบียดเบียนเป็นสุข	
๖.	ปัญหาที่เกิดจากการศึกษา	๒	๔๓.	พระรัตนตรัยที่ท่านทั้งหลาย	๒	๗๓.	ธรรมศาสตร์ในการนำกิเลส	๑
	ไม่สมบูรณ์แบบ			ยังไม่รู้จัก			มารอันดับแรก	
๗.	ปาวณา และธรรมะในฐานะ	๑	๔๔.	การพัฒนาชีวิตโดยพระไตรลักษณ์	๒	๗๔.	พุทธศาสนามีได้สอนให้หยุด	๑
	สิ่งที่ต้องศึกษา			มีผลสูงสุดเป็นอศิมมยโย.			หรือคิดเพียงแต่ความดี และ	
๘.	ชาติในปัจจุบันสภาพ	๑	๔๕.	ปฏิหารีย์แห่งอศิมมยคา	๑		สุดซอกที่มนุษย์จะไปถึงได้	
๙.	ทางออกที่ ๓ ของโลกแห่งยุคปัจจุบัน	๒	๔๖.	สภาพธรรมของอศิมมยคา	๑		คือความเป็นพระอรหันต์	
๑๐.	การบวชคืออะไร?	๑		และอศิมมยคาแก้ปัญหา		๗๕.	สัมมาทิฏฐิช่วยโลกได้อย่างไร	๑
๑๑.	ศาสนาคืออะไร?	๑		ของมนุษย์ยุคปรมาณู		๗๖.	การทำลายฐานทัพของกิเลส	๑
๑๒.	ตัวตนคืออะไร?	๑	๔๗.	พระพุทธเจ้าที่ท่านยังไม่รู้จัก		๗๗.	พระพุทธเจ้าพระองค์จริง คือ	๑
๑๓.	อนานปานสติภาวนา	๑		และอุดมคติของความเป็นแพทย์			พระธรรม - เห็นปัจจุบันสภาพ	
๑๔.	ธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา	๑	๔๘.	การเห็นพระพุทธเจ้าพระองค์	๑		คือ เห็นพระพุทธเจ้า	
	ทั้งชนิดมีตัวตนและไม่มีตัวตน			จริง และพระพุทธเจ้ามีอยู่ใน		๗๘.	มาร	๑
๑๕.	คุณพระไม่ตาย	๑		ทุกหนทุกแห่ง		๗๙.	ธรรมศาสตร์ในการปิดอบาย	๑
๑๖.	คุณพระไม่ตายและเกิดมาทำไม?	๑	๔๙.	ชีวิตที่ไม่เสียชาติเกิด	๑	๘๐.	ธรรมศาสตร์ในการเปิดสวรรค์	๑
๑๗.	ความรักดี	๑	๕๐.	หลักเกณฑ์ที่จะช่วยโลก	๑	๘๑.	ศิลปะแห่งการใช้สติศึกษา	๑
๑๘.	เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า "พระเจ้า"	๑		ให้รอดอยู่ได้			หัวใจพระธรรม	
๑๙.	ครูคือผู้ที่หน้าที่แท้จริงในโลก	๑	๕๑.	เลื้อยอายุแล้วมาอยู่กับอศิมมยคา	๒	๘๒.	อริยสังข	๑
๒๐.	การทำวิเวกตามแบบโบราณ	๑	๕๒.	ความไม่เห็นแก่ตัวและ	๑	๘๓.	ความทุกข์	๑
๒๑.	ประมวลปมัตถธรรมที่คน	๑		ความสุขสามระดับ		๘๔.	ธรรมศาสตร์มี เมื่อมีการปฏิบัติ	๑
	ธรรมศาสตร์ทราบ		๕๓.	อารมณ์ภาของการเลิกอายุ	๑	๘๕.	การปฏิบัติธรรมที่สมการแก่ธรรม	๑
๒๒.	โลกอื่น	๑	๕๔.	พระรัตนตรัยนั้นแหละคือ		๘๖.	การบวชเพื่อฝึกการใช้ธรรมศาสตร์	๑
				ตัวพุทธศาสนา		๘๗.	สมเด็จพระมหารัชมงคลมุนี	๑
๒๓.	ความเกิดแห่งทุกข์ และ		๕๕.	ชีวิตที่มีพื้นฐาน และสิ่งที่	๑		ผู้เป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก	
	ความไม่เกิดแห่งทุกข์			เป็นพื้นฐานของชีวิต			แห่งประเทศไทย	
๒๔.	นิเวศน์	๒				๘๘.	หัวใจธรรมศาสตร์ ในพระพุทธศาสนา	๑
๒๕.	วันครู	๑	๕๖.	อริยสังขและอศิมมยคาภา	๑		ลักษณะแห่งอศิมมยคา	๑
๒๖.	แผ่นดินทองห้องสร้างด้วย	๑		และอศิมมยคาที่ธรรมจักร		๘๙.	สรุปผลของการใช้ธรรมศาสตร์	๑
	แผ่นดินธรรม		๕๗.	อศิมมยคาเท่าที่ควรจะรู้จัก	๑		พระไตรลักษณ์	๑
๒๗.	เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลัง	๑		กันไว้บ้าง และอศิมมยคา		๙๐.	สติปัญญา ๔ ประการ	๑
	กระทำ ก็มีสวรรค์ อยู่ ณ			ช่วยได้ในทุกกรณี		๙๑.	ธรรมชาติแห่งชีวิต	๑
	ที่นั่นเอง. เมื่อไม่รู้จักตัวเอง		๕๘.	เรื่องที่ต้องรู้ หรือควรรู้	๑	๙๒.	ปัจจัยสำคัญแห่งชีวิตไฉน	๑
	ก็ไม่รู้ว่าคนควรจะมีหน้าที่อะไร		๕๙.	อิทัปปัจเจตคานในฐานะหัวใจ		๙๓.	ปรีโสสานแห่งชีวิตไฉน	๑
				แห่งพระพุทธศาสนา		๙๔.	การขาดทุนกำไร ของสิ่งที่มีชีวิต	๑
๒๘.	ความเป็นพระอรหันต์	๑				๙๕.	พระสงฆ์ที่โลกต้องการ	๑
๒๙.	ธรรมะคู่คนของโลก	๑	๖๐.	อศิมมยคา	๑	๙๖.	ออกพรรษา ออกมาเสียจากความทุกข์	๑
๓๐.	ลูกของชีวิต กับ เสน่ห์ของลูก	๑	๖๑.	การเลียบอายุพระศาสนา	๑	๙๗.	ธรรมศาสตร์แห่งชีวิต คือกระแสแห่งการพัฒนา	๑
๓๑.	กระแสแห่งชีวิตเป็นสิ่งที่ต้องรู้จัก	๑	๖๒.	สุดยอดของความถูกต้องคือ นิพพาน	๑	๙๘.	ชีวิตเป็นสิ่งที่จะต้องพัฒนาด้วยวิธีธรรมะ	๑
๓๒.	สิ่งแรกที่จะต้องรู้จักนั้นคือความทุกข์	๑	๖๓.	พระคุณของแม่	๑	๑๐๐.	ดูสัทธรรมสมมติคา	๑
๓๓.	การหมดความเห็นแก่ตัวคือความทุกข์	๑	๖๔.	ประมวลรูปแบบแห่งสากลพหุธรรมจรย	๑	๑๐๑.	พัฒนาชีวิตด้วยพระไตรลักษณ์	๑
๓๔.	ชีวิต คือฉันท์ที่มีใช้ตัวคน	๑	๖๕.	การคกอยู่ได้อ่านของระบบประสาท	๑	๑๐๒.	พัฒนาชีวิตด้วยพระไตรลักษณ์ (ต่อ)	๑
๓๕.	อศิมมยคาภา	๒	๖๖.	ดับไม่เหลือ	๑	๑๐๓.	ธรรมะเป็นการพัฒนาคน	๑
๓๖.	อศิมมยคาประจำยุค	๒	๖๗.	มนุษย์ที่สมานกับพระธรรมหรือพระเจ้า	๒	๑๐๔.	จากบุรุษมาเป็นพระอริยเจ้า	๑
๓๗.	อศิมมยคาช่วยอะไรได้บ้าง	๒	๖๘.	ปทานุกรมธรรมะสำหรับชาวบ้าน	๑			
๓๘.	เด็กจะเป็นผู้สร้างโลกในอนาคต	๑	๖๙.	สันติปฏิรูป	๑			
๓๙.	คู่มืออ่านปจนสติภาวนา	๑	๗๐.	ชีวิตคือการลงทุนเพื่อผล	๑			

ธรรมะเป็นการพัฒนาคน จากบุญชนมาเป็นพระอริยเจ้า

- ธรรมชาติให้ชีวิตมา เพื่อให้มนุษย์พัฒนาให้ถึงจุดสูงสุด คือเป็นพระอริยเจ้า.
- การจัดการศึกษาที่ให้รู้เพียงแต่หนังสือและอาชีพ ไม่เพียงพอแก่การพัฒนา.
- ธรรมะ ๔ ความหมาย : ธรรมชาติ กฎของธรรมชาติ หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติและผลที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ เป็นทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาล.
- กฎของธรรมชาติ คือ พระเจ้าที่มนุษย์ทุกคนจะต้องเชื่อฟังและทำตาม.
- คือ การทำหน้าที่ให้ถูกต้อง แล้วจะได้รับผลมากน้อยตามสัดส่วนของการกระทำ.
- เวลานี้โลกกำลังถูกพระเจ้าลงโทษ เพราะมุ่งแต่ความเจริญทางวัตถุ ไม่สนใจธรรมะ มนุษย์จึงมีปัญหา เตือดร้อนกันทั้งโลก.
- เพราะสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมากำลังให้โทษ อย่างที่คณโบราณเรียกว่า ก้อนเส้ากลายเป็นเสื่อ.
- ธรรมะเท่านั้นที่จะช่วยได้ ดังนั้นจึงควรหันมาสนใจเรื่องศีลธรรมกันอย่างจริงจัง.
- ศีลธรรมมีอยู่ ๒ เรื่อง คือ ตัวศีลธรรม และปรัชญาของศีลธรรม ซึ่งอาตมาชอบเรียกว่า ปรมัตถธรรมมากกว่า.
- ศีลธรรมบอกให้ทำอย่างนั้น ๆ, ปรมัตถธรรมบอกว่าทำไมจึงต้องทำอย่างนั้น.
- การปฏิบัติศีลธรรมให้ถูกต้องถึงที่สุดนั้น ทำให้ไปนิพพานได้ มิฉะนั้นคงไม่มีการใช้คำว่า สีเลนะ สุกติง ยันติ (ไปนิพพานได้เพราะศีล).
- วัฒนธรรม คือ ความถูกต้องที่มีอยู่ที่ชีวิตร่างกายทุกกระเบียดนิ้ว, เป็นเรื่องของจิตใจ, เป็นศีลธรรมที่ไม่ต้องถามและอธิบายกันอีกแล้ว.
- ความสุขแท้จริง คือความสุขที่เกิดขึ้นเมื่อได้ทำหน้าที่ของมนุษย์.
- นอกจากจะช่วยตัวเองแล้ว มนุษย์ยังมีหน้าที่จะต้องช่วยเพื่อนมนุษย์และโลกด้วย.
- ถ้ารู้สึกว่าการงานเป็นการปฏิบัติธรรมแล้ว จะทำงานสนุก ผลงานมาก เหลือใช้เอาไปช่วยเพื่อนมนุษย์.
- บุคคลที่ทำได้ดังนี้ คือ เศรษฐี ในความหมายทางธรรม ดังนั้นใคร ๆ ก็เป็นเศรษฐีได้.